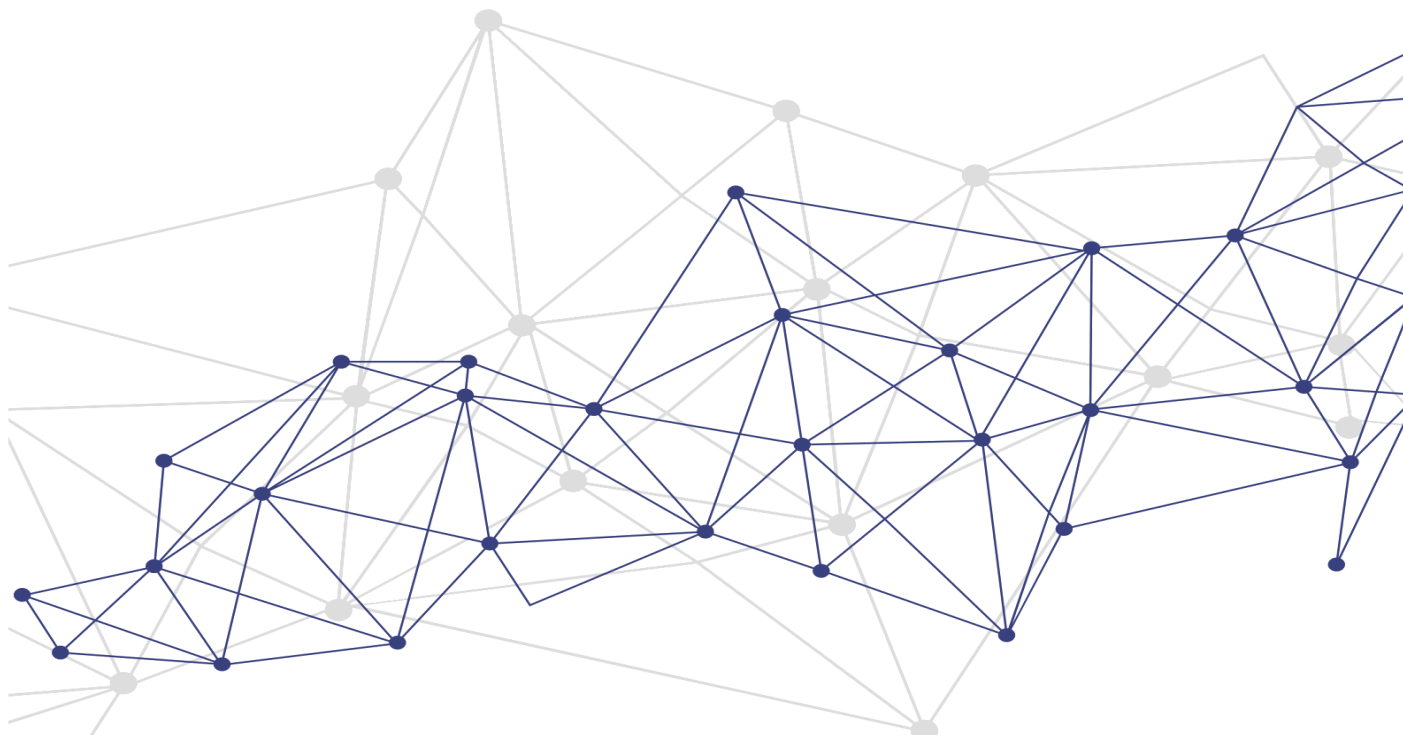
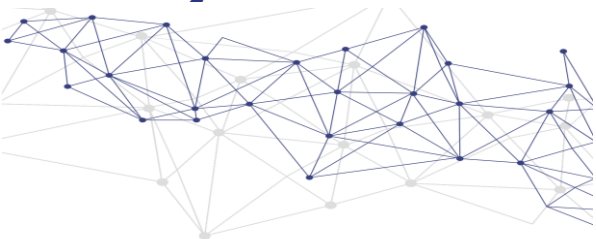

ЗВІТ
про результати аналізу ринків послуг термінації виклику
(послуги голосової електронної комунікації) в електронних
комунікаційних мережах загального користування у фіксованому
місці та на електронні комунікаційні мережі мобільного зв'язку

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1. ПРАВОВА ОСНОВА	8
2. ЗБІР ДАНИХ	10
3. ВИЗНАЧЕННЯ (ВЕРИФІКАЦІЯ) ТОВАРНИХ ТА ГЕОГРАФІЧНИХ МЕЖ РИНКІВ ПОСЛУГ	12
3.1. Товарні межі ринків послуг термінації виклику.....	12
3.2. Географічні межі ринків послуг термінації виклику.....	18
3.3. Часові межі дослідження ринків послуг термінації виклику.....	19
4. АНАЛІЗ РИНКІВ	21
4.1. Оцінка відповідних роздрібних ринків послуг, пов'язаних з оптовими ринками послуг термінації виклику.....	22
4.2. Огляд ринків термінації викликів.....	22
4.2.1. Ринок термінації викликів на мережах фіксованого зв'язку.....	23
4.2.2. Ринок термінації викликів на мережах мобільного зв'язку.....	26
4.3. Огляд цінових пропозицій.....	32
4.4. Визначення географічних меж ринку на роздрібному рівні.....	36
4.5. Оцінка роздрібного ринку за тестом трьох критеріїв.....	36
4.4. Оцінка оптового ринку за тестом трьох критеріїв.....	39
5. ВИЗНАЧЕННЯ ПОСТАЧАЛЬНИКІВ, ЯКІ ІНДИВІДУАЛЬНО АБО СПІЛЬНО МАЮТЬ ЗРВ	45
6. ОЦІНКА СТАНУ РИНКУ ПЕВНИХ ПОСЛУГ ТА НАСЛІДКІВ В МАЙБУТНЬОМУ, ЯКЩО ТАКИЙ РИНОК НЕ ПІДПАДАЄ ПІД ЗАПРОВАДЖЕННЯ РЕГУЛЯТОРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	45
7. РЕЗУЛЬТАТИ КОНСУЛЬТАЦІЙ З УЧАСНИКАМИ РИНКУ, ІНШИМИ ЗАЦІКАВЛЕНИМИ СТОРОНАМИ	49

ВСТУП

На виконання рішення Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку (далі – НКЕК, Регулятор) від 08.05.2024 № 248 «Про проведення аналізу ринків послуг термінації виклику (послуги голосової електронної комунікації) в електронних комунікаційних мережах загального користування у фіксованому місці та на електронні комунікаційні мережі мобільного зв'язку» (далі – Рішення) проведено аналіз ринків послуг термінації викликів (послуги голосової електронної комунікації) на електронні комунікаційні мережі мобільного зв'язку та термінації виклику (послуги голосової електронної комунікації) в електронних комунікаційних мережах загального користування у фіксованому місці (далі – аналіз ринків послуг термінації викликів).

Аналіз ринків послуг термінації викликів проведено відповідно до Плану з проведення аналізу ринків певних електронних комунікаційних послуг, характеристики яких можуть обґрунтовувати запровадження регуляторних зобов'язань, передбачених розділом XII Закону України «Про електронні комунікації», на 2024 рік від 15.01.2024 № 2/141/орг та Порядку ідентифікації, визначення та аналізу ринків певних електронних комунікаційних послуг, затвердженого постановою НКЕК від 31.05.2023 № 218, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20.07.2023 за № 1229/40285 (далі – Порядок), яким встановлено організаційно-правові засади процедури аналізу ринку певних електронних комунікаційних послуг, характеристики яких можуть обґрунтовувати запровадження регуляторних зобов'язань та визначення постачальника(ів) із значним ринковим впливом (далі – ЗРВ) на цих ринках.

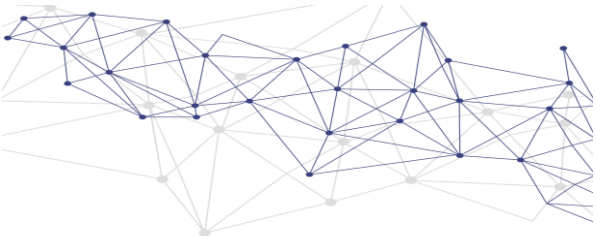
Рішенням НКЕК від 01.11.2023 № 412 затверджено Перелік ринків певних електронних комунікаційних послуг, характеристики яких можуть обґрунтовувати запровадження регуляторних зобов'язань, передбачених розділом XII Закону України «Про електронні комунікації», який сформовано відповідно до Індикативного переліку України відповідних ринків, що мають бути проаналізовані відповідно до статті 116 Угоди¹ про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII (далі – Угода), та результатів аналізу ринків певних послуг за попередні періоди. Відповідно, потреба у проведенні окремої процедури ідентифікації відповідних ринків, які зазначені у Рішенні – відсутня.

Враховуючи, абзац третій пункту 4 розділу III Порядку, яким визначено, що НКЕК проводить аналіз ринку певних послуг упродовж строку, що не перевищує п'яти років з дня визначення постачальників із ЗРВ за результатами попереднього аналізу, відповідно у 2024 році спливає п'ятирічний термін проведення повторного аналізу ринків послуг термінації викликів.

У звіті про результати аналізу ринків послуг термінації виклику (послуги голосової електронної комунікації) в електронних комунікаційних мережах загального користування у фіксованому місці та на електронні комунікаційні мережі мобільного зв'язку (далі – Звіт) аналізуються послуги на оптовому рівні, а саме:

- послуги термінації виклику (послуги голосової електронної комунікації) в електронних комунікаційних мережах загального користування у фіксованому місці (далі – ринок 9);

¹ https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/ugoda-pro-asociaciyu/20_Annexes.pdf

- термінації викликів (послуги голосової електронної комунікації) на електронні комунікаційні мережі мобільного зв'язку (далі – ринок 16).

З огляду на технологічну та концептуальну подібність надання послуг термінації викликів на мережах фіксованого та мобільного зв'язку проведено спільний аналіз ринків послуг термінації викликів, при якому аналізується національний трафік з урахуванням статті 91 Закону України «Про електронні комунікації» (далі – Закон про ЕК).

Ринки послуг термінації викликів довгий час підлягали регулюванню в країнах Європейського Союзу (ЄС), оскільки постачальники мереж були єдиними суб'єктами господарювання, які мали контроль та управління власною мережею. Однак, у 2020 році Європейська Комісія переглянула підхід до регулювання, визнавши, що ці ринки більше не відповідають критеріям для попереднього регулювання. Такий підхід став результатом еволюції ринків і запровадження нових механізмів, які забезпечують конкурентність та ефективність без необхідності попереднього регулювання².

Відповідно, цей аналіз ринку проведено з урахуванням найкращих практик проведення аналізу ринків в Європейському Союзі (ЄС), зокрема висновками ряду національних регуляторних органів країн-ЄС, а саме Австрії Болгарії, Хорватії, Данії, Франції, Ірландії, Словаччини, Німеччини та Іспанії.

Протягом 2011-2019 років проводились дослідження вказаних ринків та за результатами яких, були прийняті відповідні рішення:

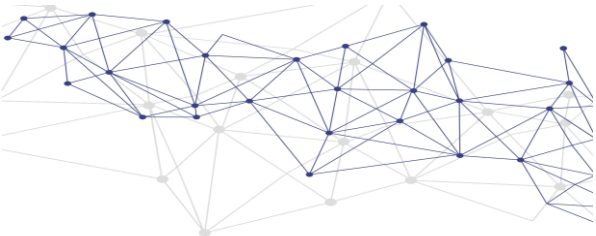
- рішення Національної комісії з питань регулювання зв'язку України від 20.10.2011 № 585 «Про результати аналізу ринків послуг термінації трафіка на мережах фіксованого та рухомого (мобільного) зв'язку», яким визначено 433 оператора телекомунікацій з істотною ринковою перевагою на ринках послуг термінації трафіка на мережах фіксованого зв'язку та 8 операторів з істотною ринковою перевагою на ринках послуг термінації трафіка на мережах рухомого (мобільного) зв'язку;

- рішення Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації (далі – НКРЗІ) від 29.10.2013 № 699 «Про результати аналізу ринків послуг пропуску трафіка на мережах фіксованого та рухомого (мобільного) зв'язку і накладення на операторів з істотною ринковою перевагою регуляторних зобов'язань», яким визначено 345 операторів телекомунікацій з істотною ринковою перевагою на ринках послуг термінації трафіка на мережах фіксованого зв'язку та 7 операторів з істотною ринковою перевагою на ринках послуг термінації трафіка на мережах рухомого (мобільного) зв'язку;

- рішення НКРЗІ від 27.10.2015 № 561 «Про деякі питання аналізу ринків послуг пропуску трафіка на мережах фіксованого та рухомого (мобільного) телефонного зв'язку і накладення на операторів телекомунікацій з істотною ринковою перевагою регуляторних зобов'язань», яким визначено 276 операторів телекомунікацій з істотною ринковою перевагою на ринках послуг термінації трафіка на мережах фіксованого зв'язку та 6 операторів з істотною ринковою перевагою на ринках послуг термінації трафіка на мережах рухомого (мобільного) зв'язку;

- рішення НКРЗІ від 24.10.2017 № 549 «Про результати аналізу ринків послуг термінації трафіка на мережах фіксованого та рухомого (мобільного) зв'язку», яким визначено 177 операторів телекомунікацій з істотною ринковою перевагою на ринку послуг термінації трафіка на мережах фіксованого зв'язку та 6 операторів з істотною ринковою перевагою на ринках послуг термінації трафіка на мережах рухомого (мобільного) зв'язку;

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32020H2245>

- рішення НКРЗІ від 17.09.2019 № 424 «Про результати аналізу ринку послуги термінації голосового трафіку на місцевих мережах фіксованого зв'язку телекомунікаційної мережі загального користування», яким визначено 168 операторів телекомунікацій з істотною ринковою перевагою на ринку послуги термінації голосового трафіку на місцевих мережах фіксованого;

- рішення НКРЗІ від 01.10.2019 № 455 «Про результати аналізу ринку послуг термінації голосового трафіку на телефонних мережах рухомого (мобільного) зв'язку телекомунікаційної мережі загального користування», яким визначено 6 операторів телекомунікацій з істотною ринковою перевагою на ринку послуг термінації голосового трафіку на мережах рухомого (мобільного) зв'язку телекомунікаційної мережі загального користування.

Метою аналізу ринків певних послуг є виявлення та усунення бар'єрів для конкуренції на роздрібному рівні. Для цього аналіз ринків послуг термінації викликів на оптовому рівні має починатися з оцінки відповідного ринку на роздрібному рівні. Якщо такий аналіз показує, що ринок на роздрібному рівні є ефективним та конкурентним, то попереднє регулювання на оптовому рівні може вважатися недоцільним.

Ex-ante регулювання ринку послуг електронних комунікацій полягає у максимальному задоволенні потреб кінцевих користувачів, стимулюванні довгострокової конкуренції та підтримці інвестицій у розвиток мереж. Потреби кінцевих користувачів задовольняються, коли конкуренція між постачальниками дозволяє надавати якісні послуги за конкурентними цінами з додатковими перевагами для користувачів.

Регулятор має на меті заохочувати відкриту, чесну та ефективну конкуренцію. Кожне рішення, ухвалене регулятором, впливає на конкурентні умови, тому необхідно оцінювати, чи перевищує вигода для кінцевих користувачів можливий негативний вплив на ринок.

Цілі аналізу ринків послуг термінації викликів включають оцінку конкурентного середовища на роздрібному рівні. Якщо умови ринку визнаються неконкурентними, тобто виконується тест трьох критеріїв у сукупності та визначається постачальник із значним ринковим впливом (ЗРВ), який має домінуюче становище, що дозволяє йому діяти незалежно від конкурентів та кінцевих користувачів. Якщо ж не виконується хоча б один із критеріїв, то регулювання не запроваджується, і проводиться оцінка поточного стану ринку та можливих наслідків для майбутнього розвитку.

Слід зазначити, що із введенням в дію Закону про ЕК відбулись суттєві зміни в частині аналізу ринків певних послуг у порівнянні із Законом України «Про телекомунікації» (далі – Закон про ТК), зокрема наводимо основні відмінності між ними:

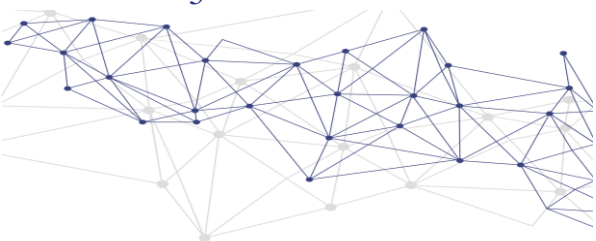
- **Підхід до аналізу ринку**

- **Закон про ЕК:** Впроваджено сучасний підхід до аналізу ринку, із врахуванням практичного досвіду ЄС. Передбачено регулярний аналіз ринків для виявлення ринкових бар'єрів та визначення, чи є ринок певних послуг таким, що підпадає під запровадження регуляторних зобов'язань, шляхом застосування уніфікованого тесту трьох критеріїв.

- **Закон про ТК:** Підхід до аналізу ринку менш детально описаний, а порядок проведення аналізу ринків встановлюється регуляторним органом, яким передбачено встановлення доцільності визначення операторів, провайдерів з істотною ринковою перевагою (далі – ІРП) шляхом оцінки стану економічної конкуренції на ринку певних послуг.

- **Процедура проведення аналізу**

- **Закон про ЕК:** Визначає чітку процедуру аналізу ринків, яка включає ідентифікацію ринків, збір даних, проведення консультацій та формування звіту. Процедура є детальною і регламентується Порядком та складається з таких етапів: визначення

(верифікація) товарних та географічних меж ринку певних послуг, проведення тесту трьох критеріїв, визначення постачальників, які індивідуально або спільно мають ЗРВ на ринку певних послуг, оцінки стану ринку та наслідків в майбутньому, якщо ринок певних послуг визначено як такий, що не підпадає під запровадження регуляторних зобов'язань та проведення консультацій з учасниками ринку, іншими зацікавленими сторонами.

- **Закон про ТК:** Процедура проведення аналізу не є детально прописаною, а порядок проведення аналізу ринків встановлюється регуляторним органом та складається з таких етапів: збір даних для проведення аналізу ринку, оцінка стану економічної конкуренції на ринку, визначення операторів, провайдерів з ІРП на ринку, де економічна конкуренція обмежена. Процедура аналізу ринків певних послуг не передбачає консультацій із учасниками ринку.

▪ **Визначення ЗРВ та ІРП:**

- **Закон про ЕК:** Визначення постачальника мереж та/або послуг із ЗРВ здійснюється виключно за умови виконання тесту трьох критеріїв у сукупності. Базовим критерієм ринкового впливу є частка ринку, при цьому значна частка ринку (50 % і більше), яку утримує постачальник протягом певного часу, може вказувати на наявність ЗРВ за винятком певних обставин, в той же час, постачальники з ринковою часткою не більше 25 % може вказувати на відсутність ЗРВ на відповідному ринку певних послуг.

- **Закон про ТК:** Визначення оператора, провайдера телекомунікацій з істотною ринковою перевагою здійснюється за часткою доходу, яка на визначеному національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, ринку певних телекомунікаційних послуг протягом року, що передує проведенню аналізу ринку, перевищує 25 % сумарного доходу всіх операторів, провайдерів телекомунікацій, отриманого на цьому ринку за той самий період часу, або якщо внаслідок технологічного процесу надання послуги іншому оператору, провайдеру телекомунікацій її може бути надано тільки в мережі певного оператора, провайдера телекомунікацій.

▪ **Регуляторні зобов'язання:**

- **Закон про ЕК:** Визначає можливість накладення регуляторних зобов'язань на постачальників мереж та/або послуг із ЗРВ, перелік яких визначено Закон про ЕК, включаючи обмеження для запобігання дискримінації та підтримки конкуренції. Регуляторні зобов'язання встановлюються згідно принципу пропорційності, тобто шляхом обрання найменш обтяжливого способу вирішення проблем щодо конкуренції.

- **Закон про ТК:** Регуляторні зобов'язання передбачені виключно Закон про ТК та застосовуються одночасно до всіх операторів, провайдерів телекомунікацій з істотною ринковою перевагою та не залежать від ринку послуг, який аналізується, не деталізовані в контексті постійного моніторингу. Основна увага приділяється регулюванню взаємоз'єднань телекомунікаційних мереж та встановленню розрахункових такс за послуги пропуску трафіка, та не враховують сучасних методів підтримки конкурентного середовища.

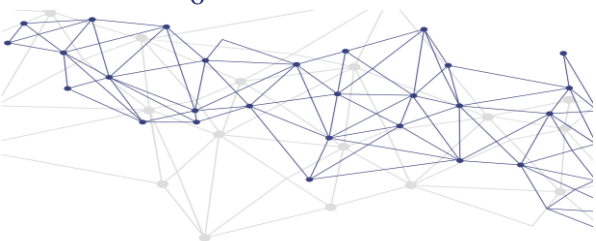
▪ **Моніторинг регуляторних зобов'язань:**

- **Закон про ЕК:** Передбачається регулярний моніторинг та проведення оцінки необхідності перегляду накладених регуляторних зобов'язань.

- **Закон про ТК:** Моніторинг зобов'язань не передбачено.

▪ **Регулярність та обов'язковість аналізу:**

- **Закон про ЕК:** Передбачає проведення аналізу ринку упродовж строку, що не перевищує п'яти років з дня визначення постачальників електронних комунікаційних мереж та/або послуг із ЗРВ для підтримання актуальності регуляторних зобов'язань, що відповідає

європейським вимогам та практикам. Це допомагає оцінювати та адаптувати регулювання під розвиток ринку.

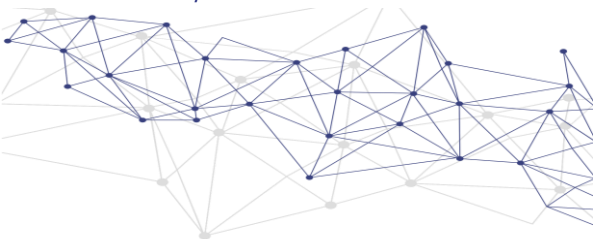
- **Закон про ТК:** Не містить вимоги регулярного аналізу, що ускладнює оновлення регулювання з урахуванням змін у ринкових умовах. В той же час підзаконним актом передбачено проведення повторного аналізу ринку послуг не раніше ніж через три роки, що обмежує здійснення аналізу ринків в разі істотних змін на ринку певних послуг.

▪ **Імплементация європейських практик:**

- **Закон про ЕК:** Орієнтований на європейське законодавство, зокрема Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. Включає положення стосовно тесту трьох критеріїв, використання індикативного переліку ринків, що потребують аналізу.

- **Закон про ТК:** Відсутня чітка інтеграція європейських норм та рекомендацій, зокрема щодо регулярного перегляду ринків, проведення тесту трьох критеріїв, а також дотримання інших європейських методів аналізу.

Закон про ЕК закладає більш структурований та сучасний підхід до аналізу ринків послуг, що відповідає європейським стандартам та сприяє підтримці конкурентного середовища. Закон про ТК має більш загальні положення, що не забезпечують гнучкості та актуальності регуляторних зобов'язань у сучасних умовах розвитку ринку електронних комунікацій.

1. ПРАВОВА ОСНОВА

Відповідно до статті 82 Закону про ЕК регуляторний орган у встановленому ним порядку проводить аналіз ринку та визначає, чи є ринок певних послуг таким, що підпадає під запровадження регуляторних зобов'язань, та відповідно до статті 83 Закону про ЕК визначає постачальника електронних комунікаційних мереж або постачальника електронних комунікаційних послуг таким, що має ЗРВ, якщо він самостійно або спільно з іншими постачальниками електронних комунікаційних мереж чи постачальниками електронних комунікаційних послуг займає становище на ринку, еквівалентне домінуючому, що дає можливість йому діяти значною мірою незалежно від конкурентів і кінцевих користувачів.

Згідно пункту 5 частини четвертої статті 4 Закону України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку» (далі – Закон про НКЕК) з урахуванням положень статей 82-83 Закону про ЕК проведення аналізу та визначення постачальників із ЗРВ, належать до повноважень НКЕК.

Відповідно, НКЕК керується встановленими організаційно-правовими засадами процедури ідентифікації, визначення та аналізу оптового та/або роздрібного ринку певних електронних комунікаційних послуг, визначення постачальників електронних комунікаційних мереж та/або послуг із ЗРВ на цих ринках затверджених Порядком.

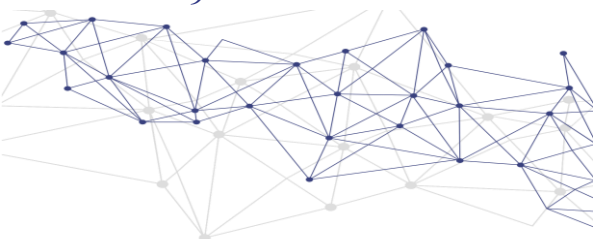
В ході проведення аналізу ринків послуг термінації викликів була врахована низка нормативно-правових актів, що регулюють сферу електронних комунікацій, в тому числі найкращі практики попереднього регулювання в сфері електронних комунікацій ЄС:

- Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифіковані Законом України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII;
- Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2018/1972 від 11 грудня 2018 року про запровадження Європейського кодексу електронних комунікацій;
 - «Рекомендації Комісії (ЄС) 2020/2245 від 18 грудня 2020 року щодо відповідних ринків послуг у секторі електронних комунікацій, які підлягають попередньому регулюванню відповідно до Директиви (ЄС) 2018/1972 Європейського Парламенту і Ради, що встановлює Європейський кодекс електронних комунікацій (2020/L 439/23)»;
 - «Настанови Комісії щодо аналізу ринку та оцінки значної ринкової влади відповідно до нормативно-правової бази Співтовариства для електронних комунікаційних мереж і послуг (2002/C 165/03)»;
 - «Настанови щодо аналізу ринку та оцінки значної ринкової влади відповідно до нормативно-правової бази Європейського Союзу для електронних комунікаційних мереж і послуг (2018/C 159/01)»;
- рішення НКЕК від 07.06.2023 № 225 «Про схвалення моделі ефективного оператора»;
- постанова НКЕК від 18.10.2023 № 391 «Про затвердження розрахункових такс за послуги термінації національного трафіку для мобільного та фіксованого голосового зв'язку», зареєстрована в Міністерстві юстиції України 01.11.2023 за № 1898/40954;
- постанова НКЕК від 09.11.2022 № 209 «Про затвердження Порядку маршрутизації трафіка при наданні послуг міжособистісних електронних комунікацій з використанням нумерації», зареєстрована в Міністерстві юстиції України 25.11.2022 за № 1474/38810;

- постанова НКЕК від 31.05.2023 № 218 «Про затвердження Порядку ідентифікації, визначення та аналізу ринків певних електронних комунікаційних послуг», зареєстрована в Міністерстві юстиції України 20.07.2023 за № 1229/40285;
- рішення НКЕК від 01.11.2023 № 412 «Про затвердження Переліку ринків певних електронних комунікаційних послуг, характеристики яких можуть обґрунтовувати запровадження регуляторних зобов'язань, передбачених розділом XII Закону України «Про електронні комунікації»;
- постанова НКЕК від 10.04.2024 № 181 «Про затвердження Порядку надання послуг перенесення номерів», зареєстрована в Міністерстві юстиції України 28.05.2024 за № 777/42122;
- Делегований Регламент Комісії (ЄС) 2021/654 від 18 грудня 2020 року, що доповнює Директиву Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2018/1972 шляхом встановлення єдиної для всього Європейського Союзу максимальної ставки термінації трафіка мобільного голосового зв'язку та єдиної для всього Європейського Союзу максимальної ставки термінації трафіка фіксованого голосового зв'язку;
- рішення НКРЗІ від 05.04.2016 № 180 «Про затвердження Порядку надання операторами, провайдерами телекомунікацій звітності та інформації і визнання такими, що втратили чинність, рішень НКРЗ від 04.11.2008 № 1189 та від 25.12.2008 № 1283», зареєстроване в Міністерстві юстиції України 18.05.2016 за № 739/28869;
- постанова НКЕК від 10.08.2022 № 140 «Про затвердження Правил взаємоз'єднання електронних комунікаційних мереж», зареєстрована в Міністерстві юстиції України 13.09.2022 № 1047/38383 (далі – Правила взаємоз'єднання);
- наказ Адміністрації державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 26.08.2023 № 758 «Про затвердження Національного плану нумерації України», зареєстрований Міністерством юстиції України 31.08.2023 за № 1534/40590.

Слід зазначити, що збір необхідних даних в рамках аналізу ринків послуг термінації викликів проведено в умовах воєнного стану, введеного Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022, затвердженим Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 2102-IX.

2. ЗБІР ДАНИХ

НКЕК при проведенні аналізу ринків певних послуг використовував інформацію, якою володіє, та інформацію, що була надана постачальниками мереж та/або послуг на запит НКЕК, регуляторної звітності отриманої відповідно до Порядку звітності, з урахуванням Законів України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» та від 03.03.2022 № 2118-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану», загальнодоступних даних та даних в розпорядженні НКЕК про попередні дії постачальників мереж та/або послуг.

Таким чином, аналіз ринку послуг термінації викликів здійснювався на основі показників діяльності постачальників електронних комунікаційних мереж (далі – постачальник мереж), що надають послуги міжособистісної електронної комунікації з використанням нумерації (послуги голосової електронної комунікації) на мережах фіксованого та/або мобільного зв'язку за період 2019-2023 років (без урахування даних тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя, а також частини територій, які розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні), у Донецькій, Луганській, Запорізькій та Херсонській областях).

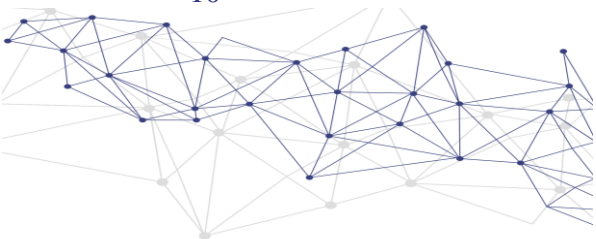
Слід зазначити, що дані для аналізу ринків послуг термінації викликів отримані в умовах воєнного стану, що можуть вплинути на точність отриманих результатів. Враховуючи обмежені можливості збору інформації, можлива певна похибка у відображенні реальних результатів.

Рішенням НКЕК від 08.05.2024 № 248 «Про проведення аналізу ринків послуг термінації виклику (послуги голосової електронної комунікації) в електронних комунікаційних мережах загального користування у фіксованому місці та на електронні комунікаційні мережі мобільного зв'язку» були передбачені форми запитів (далі - Запит) до постачальників мереж, з метою актуалізації переліку постачальників мереж, що здійснюють діяльність на таких ринках послуг.

Відповідно, постачальникам мереж було направлено запит стосовно надання інформації щодо послуг, які надаються в точці взаємоз'єднання, які згідно Реєстру постачальників електронних комунікаційних мереж та послуг (далі – Реєстр) надають послуги міжособистісної електронної комунікації з використанням нумерації (послуги голосової електронної комунікації) на мережах фіксованого та/або мобільного зв'язку та мають:

- ресурси нумерації згідно з Реєстром первинного розподілу ресурсів нумерації (далі – номерний ресурс);
- дозвіл на використання національних кодів пунктів сигналізації мережі СКС-7 (STP/SP);
- ліцензії на користування радіочастотним ресурсом (спектром) України для постачальників мереж мобільного зв'язку.

За результатами збору даних, 137 постачальників мереж фіксованого зв'язку мають взаємоз'єднання власних мереж з мережами інших постачальників мереж фіксованого та мобільного зв'язку.

Загальна кількість таких точок взаємоз'єднань становить 989 одиниць, з них:

Таблиця 1

Послуга термінації викликів	К-ть взаємоз'єднань*
для термінації національного трафіку:	963
з мереж фіксованого зв'язку	933
з мереж мобільного зв'язку	526
для термінації міжнародного трафіку	371

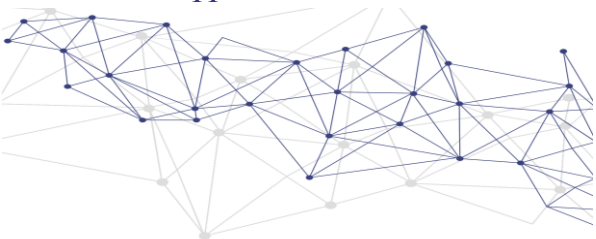
На мережах мобільного зв'язку послуги термінації виклику (послуги голосової електронної комунікації) надають 6 постачальників мереж, які мають взаємоз'єднання власних мереж з мережами інших постачальників мереж фіксованого та мобільного зв'язку, загальна кількість яких становить 174 одиниці.

Таблиця 2

Послуга термінації викликів	К-ть взаємоз'єднань*
для термінації національного трафіку:	168
з мереж фіксованого зв'язку	151
з мереж мобільного зв'язку	86
для термінації міжнародного трафіку	60

З метою оцінки відповідних роздрібних ринків послуг, пов'язаних з оптовими ринками послуг термінації виклику, додатково було проведено збір інформації щодо роздрібно вартості послуг голосової електронної комунікації шляхом моніторингу вебсайтів постачальників мереж та/або послуг та направлено відповідні запити до найбільших постачальників за обсягом термінації національного трафіку, що дозволило НКЕК отримати актуальні дані про цінові пропозиції для кінцевих користувачів.

**одна точка взаємоз'єднання може слугувати для термінації декількох видів трафіку.*

3. ВИЗНАЧЕННЯ (ВЕРИФІКАЦІЯ) ТОВАРНИХ ТА ГЕОГРАФІЧНИХ МЕЖ РИНКІВ ПОСЛУГ

Ринок послуг термінації викликів – це специфічний сегмент електронних комунікаційних послуг, який охоплює термінацію викликів до кінцевого обладнання користувача в електронних комунікаційних мережах загального користування у фіксованому місці та на електронні комунікаційні мережі мобільного зв'язку. Відповідно послуги термінації викликів до кінцевого обладнання користувача в електронних комунікаційних мережах загального користування у фіксованому місці надає постачальник мереж фіксованого зв'язку, а послуги термінації викликів (послуги голосової електронної комунікації) на електронні комунікаційні мережі мобільного зв'язку надає постачальник мереж мобільного зв'язку. Постачальник мереж фіксованого та мобільного зв'язку надають іншим постачальникам мереж послуги з «доставки» викликів до користувачів, що знаходяться в їхній мережі. У цьому контексті кожен постачальник мереж володіє своєю монополією на послуги термінації викликів на власній мережі.

Визначення (верифікація) ринку певних послуг здійснюється з метою встановлення необхідності в попередньому регулюванні на певних ринках електронних комунікацій, незалежно від ринків, визначених відповідно до законодавства про захист економічної конкуренції.

НКЕК визначає ринки, характеристики яких можуть обґрунтовувати запровадження регуляторних зобов'язань, а саме, визначає відповідні товарні, географічні та часові межі ринків з урахуванням рівнів конкуренції щодо доступу до фізичної інфраструктури електронних комунікацій, відповідно до принципів законодавства про захист економічної конкуренції, а також географічних оглядів розгортання мереж, що здійснюються згідно зі статтею 21 Закону про ЕК.

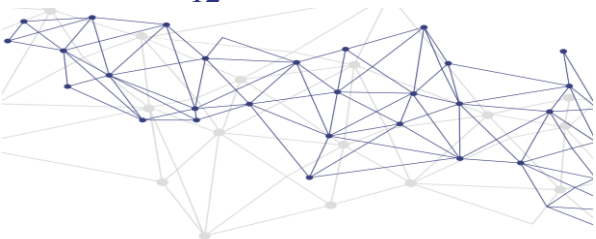
3.1. Товарні межі ринків послуг термінації виклику

Товарні межі ринку визначаються шляхом формування групи взаємозамінних послуг, у межах якої користувач послуги за звичайних умов може легко перейти від користування однієї послуги до користування іншою, за такими ознаками:

- подібності функціонального призначення, споживчих властивостей, умов використання, тощо;
- подібності фізичних, технічних, експлуатаційних властивостей і характеристик, якісних показників, тощо;
- наявності спільних груп споживачів та/або користувачів послуг (групи послуг);
- відсутності суттєвої різниці в цінах;
- здатності постачальників запропонувати нові послуги на заміну існуючих, в тому числі з урахуванням застосування різних технологій.

Під час визначення подібності функціонального призначення послуг аналізується здатність послуг виконувати одні і ті ж функції, а також задовольняти потреби користувача послуги.

Законом про ЕК визначено, що термінація трафіка – процес встановлення, підтримки електронною комунікаційною мережею постачальника фізичних та/або логічних з'єднань між електронною комунікаційною мережею, з якої надходять виклики або ініціюються з'єднання, та кінцевим обладнанням, до якого спрямовуються виклики або ініціюються з'єднання.

Відповідно встановлення, підтримки електронною комунікаційною мережею постачальника фізичних та/або логічних з'єднань між електронною комунікаційною мережею, можлива за умови взаємоз'єднання таких мереж.

Взаємоз'єднання мереж – тип доступу, що реалізується між постачальниками електронних комунікаційних мереж та/або послуг (операторами) шляхом фізичного та/або логічного з'єднання електронних комунікаційних мереж з метою забезпечення користувачу послуг одного постачальника електронних комунікаційних мереж та/або послуг (оператора) підтримувати зв'язок з користувачем послуг іншого постачальника електронних комунікаційних мереж та/або послуг (оператора), або для забезпечення доступу до послуг, що надаються іншими суб'єктами господарювання, які мають доступ до відповідної мережі.

Правилами взаємоз'єднання визначено організаційні, технічні та економічні умови взаємоз'єднання електронних комунікаційних мереж постачальників електронних комунікаційних мереж та/або послуг, що є сторонами взаємоз'єднання мереж, при наданні послуг міжособистісних електронних комунікацій з використанням нумерації, які мають намір взаємоз'єднати або вже взаємоз'єднали свої електронні комунікаційні мережі, які функціонують у складі електронної комунікаційної мережі загального користування, зокрема встановлюють основні вимоги до договорів про взаємоз'єднання електронних комунікаційних мереж.

Згідно Правил взаємоз'єднання точка взаємоз'єднання мереж – місце безпосереднього (фізичного) або програмного (логічного) з'єднання між технічними засобами електронних комунікаційних мереж сторін взаємоз'єднання, призначене для взаємного обміну трафіком, пропуску транзитного трафіку від/до мереж інших постачальників мереж.

Таким чином, послуга термінації викликів на мережах фіксованого або мобільного зв'язку, що надається за допомогою будь-якої технології, передбачає з'єднання мережі постачальника мереж, що забезпечує термінацію, принаймні з однією мережею відмінної від власної³.

Враховуючи вищенаведене термінація трафіка відбувається під час надходження викликів або ініціації з'єднання, з метою здійснення двосторонніх голосових електронних комунікацій.

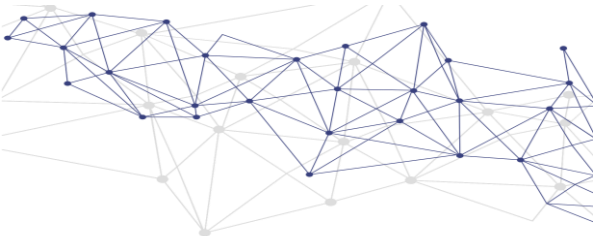
Згідно з пунктом 10 частини четвертої статті 4 Закону про НКЕК до повноважень Регулятора в частині регулювання взаємодії постачальників мереж та послуг, при доступі та взаємоз'єднанні мереж, належить встановлення для національного трафіка єдиних оптових розрахункових такс за термінацію національного трафіка (завершення з'єднання) для мобільного голосового зв'язку та єдиних розрахункових такс за термінацію національного трафіка для фіксованого голосового зв'язку, а також порядку взаєморозрахунків із застосуванням таких такс.

Відповідно, ринок послуг термінації викликів на мережах фіксованого та мобільного зв'язку є оптовим, оскільки зазначена послуга надається виключно між постачальниками мереж, які відповідно забезпечують термінацію національного трафіку, з метою надання ними послуг голосових електронних комунікацій кінцевим користувачам.

Тому, постачальником послуги термінації трафіка слід вважати тих, хто має технічний та юридичний контроль над мережею, дозвіл на використання номерного ресурсу (що викликається) та здійснює маршрутизацію виклику до кінцевого користувача⁴.

³ Пояснювальна записка до Делегованого регламенту Європейської комісії

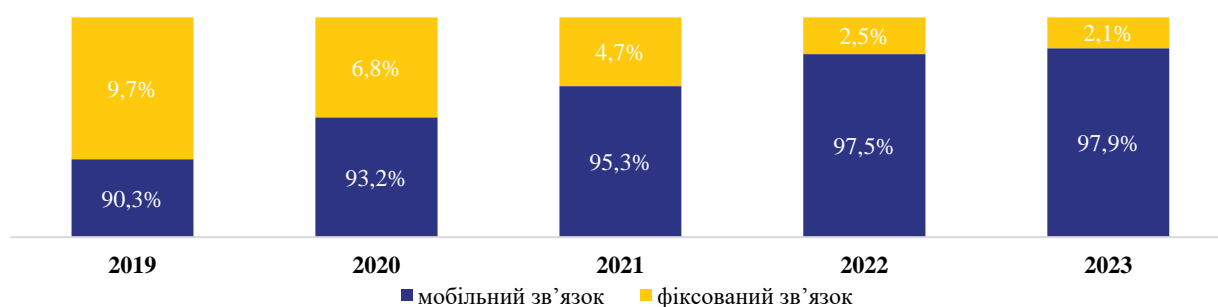
⁴ https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar%3A54e4cc97-414d-11eb-b27b-01aa75ed71a1.0018.02/DOC_1&format=PDF

Протягом 2019-2023 років на ринку 16 спостерігається тенденція до збільшення частки загального обсягу термінації трафіку на мережах мобільного зв'язку (рис. 1.). Зазначена тенденція свідчить, що послуги голосової електронної комунікації на мережах мобільного зв'язку поступово заміщують послуги голосових електронних комунікацій на мережах фіксованого зв'язку. З точки зору користувача, саме послуги голосової електронної комунікації на мережах мобільного зв'язку відповідають сучасним вимогам доступності, мобільності та економічності, що робить такі послуги більш привабливим вибором для користувачів, оскільки послуги мобільного зв'язку надають доступ до широкого спектра додаткових послуг, таких як доступ до мережі Інтернет, відеодзвінки тощо, що робить його більш універсальним інструментом комунікації.

Враховуючи вищенаведене, НКЕК дійшла висновку, що послуга голосової електронної комунікації на мережах мобільного зв'язку має бути доступна всім кінцевим користувачам на всій території України за доступною ціною і встановленими показниками якості.

Рис. 1. Динаміка часток термінації трафіку в розрізі мереж в загальному обсязі термінації трафіку за 2019-2023 роки, %

В той же час, частка обсягу термінації трафіку на мережах фіксованого зв'язку демонструє сталу тенденцію до зниження (рис. 1), яка станом на кінець 2023 року становила всього 2,1%. Така еволюція відповідає загальносвітовим тенденціям, що підтверджується зниженням попиту населення на послуги голосової електронної комунікації на мережах фіксованого зв'язку та підтверджується тенденцією останніх років, яка свідчить про дедалі нижчий інтерес кінцевих користувачів до таких послуг (рис. 2).

Послуги голосової електронної комунікації на мережах фіксованого зв'язку

Динаміка кількості ліній фіксованого телефонного зв'язку демонструє стійку тенденцію до зменшення (рис. 2.). У 2023 році кількість таких ліній знизилася втричі у порівнянні із 2019 роком, що відповідно призводить до зменшення обсягів термінації трафіку (послуг голосової електронної комунікації) на мережах фіксованого зв'язку.

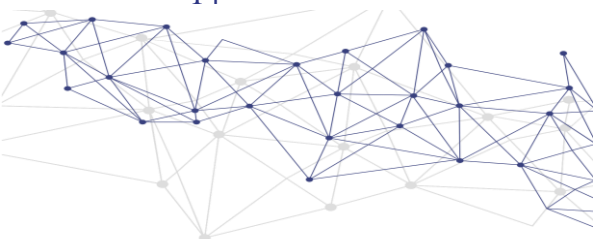
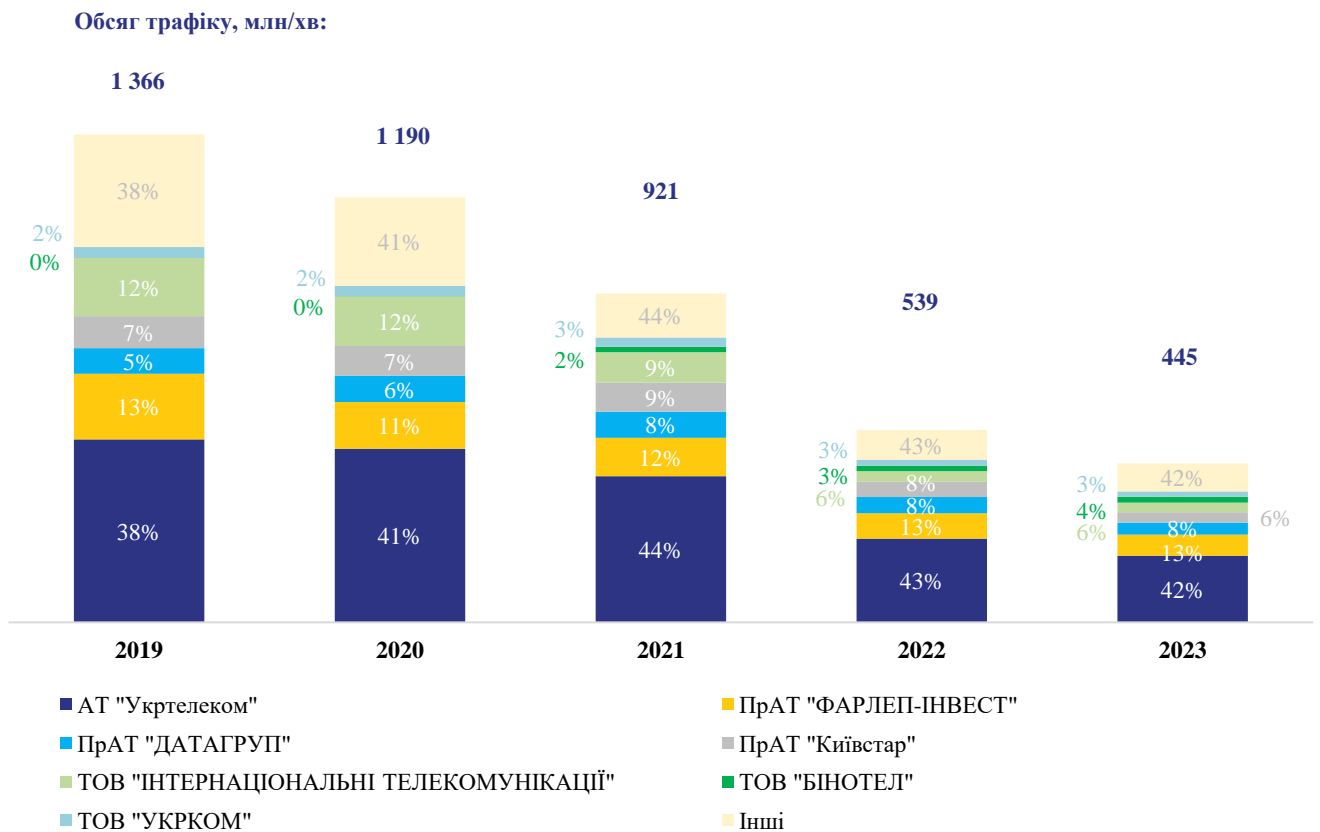

Рис. 2. Динаміка кількості ліній фіксованого зв'язку, млн од.

Розглядаючи динаміку обсягу термінації трафіку на мережах фіксованого зв'язку (рис. 3) можна зазначити, що динаміка підтверджує про тенденцію зниження обсягу термінації трафіку на мережах фіксованого зв'язку, яка прямо залежить від кількості ліній фіксованого зв'язку (рис. 2). Наведена динаміка демонструє перерозподіл часток термінації трафіку між постачальниками мереж на фоні тенденції стагнації ринку та скорочення кількості ліній фіксованого зв'язку, що свідчить про наявність конкурентних умов. Це підтверджує, що учасники ринку адаптуються до змін у структурі попиту, а також вказує на можливість підтримки конкурентного середовища навіть у складних ринкових умовах.

Рис. 3 Динаміка зміни часток обсягу термінації трафіка на електронних комунікаційних мережах фіксованого зв'язку за 2019-2023 роки, в розрізі постачальників мереж

Послуги голосової електронної комунікації на мережах мобільного зв'язку

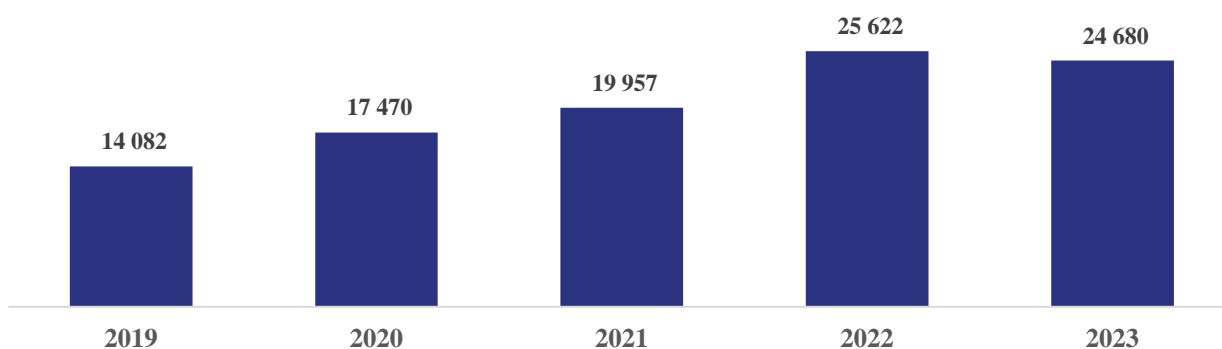
Динаміка кількості активних ідентифікаційних карток на мережах мобільного зв'язку демонструвала зростання до 2022 року, проте з початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну цей показник знизився через внутрішню та зовнішню міграцію населення. Однак, попри негативні наслідки війни, спостерігається поступове відновлення кількості активних ідентифікаційних карток (рис. 4).

Рис. 4. Динаміка кількості активних ідентифікаційних карток мережі мобільного зв'язку, млн од.

Аналізуючи динаміку термінації вхідного трафіку на мережах мобільного зв'язку (рис. 5), можна зазначити, що зростання попиту на такі послуги призвело до збільшення обсягів термінації трафіку на мобільних мережах, основними факторами такого зростання є вимушена міграція населення, доступність послуг мобільного зв'язку, відновлення пошкоджених мереж електронних комунікацій мобільного зв'язку.

Рис. 5. Динаміка загального обсягу термінації трафіку на електронних комунікаційних мережах мобільного зв'язку, млн хв.

Враховуючи зазначене, НКЕК було визначено постачальників мереж за частками обсягів термінації вхідного трафіку на ринку 16, що надають послуги термінації виклику (послуги голосової електронної комунікації) на мережах мобільного зв'язку.

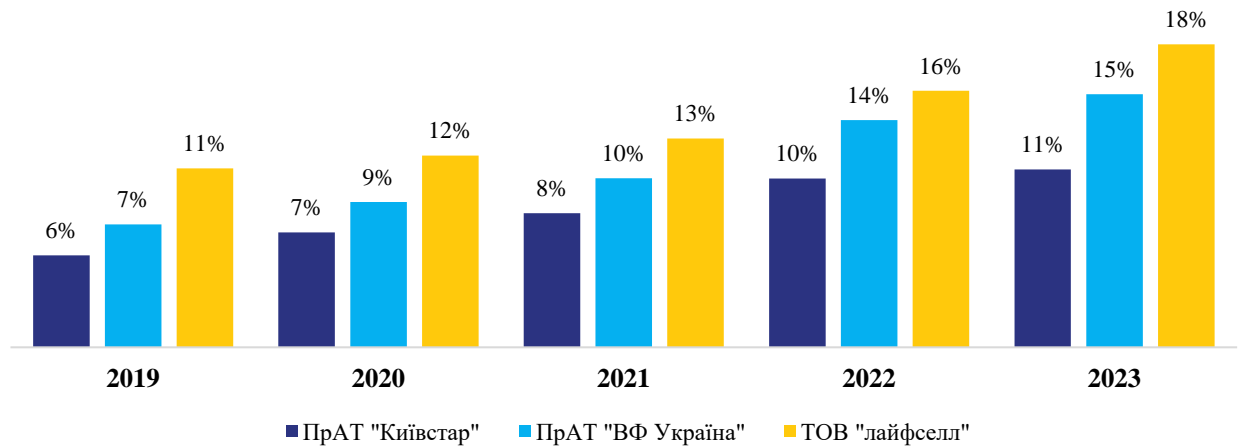
На рис. 6 наведено динаміку часток термінації трафіку на мережах мобільного зв'язку основних постачальників мереж мобільного зв'язку.

Динаміка часток термінації трафіку на мережах мобільного зв'язку окремих постачальників мереж демонструє позитивно стійку динаміку до зростання, що свідчить про

зниження бар'єрів міжмережевого доступу та демонструє позитивний вплив конкурентного середовища.

Рис. 6. Динаміка частки термінації трафіку на мережах мобільного зв'язку в розрізі постачальників мереж

Протягом аналізованого періоду кількість постачальників мереж на ринку залишилася незмінною, що свідчить про обмежені можливості суб'єктів господарювання створювати нові мережеві елементи або розбудовувати інфраструктуру, які складно або економічно не вигідно дублювати, в тому числі, внаслідок обмеженого доступного радіочастотного спектру в Україні.

Відповідно попит на послуги термінації викликів на оптовому ринку безпосередньо залежить від попиту на роздрібному ринку. Таким чином, постачальник мереж, користувачі якого генерують трафік, не має альтернативи вибору постачальника мереж, на мережі якого відбудеться термінація виклику, що обумовлено особливостями технологічного процесу надання послуги термінації виклику на мережах фіксованого або мобільного зв'язку.

Постачальник мереж, який надає послугу термінації виклику на власній мережі є єдиним суб'єктом господарювання, що може надати таку послугу, у відповідності до виділеного ресурсу нумерації.

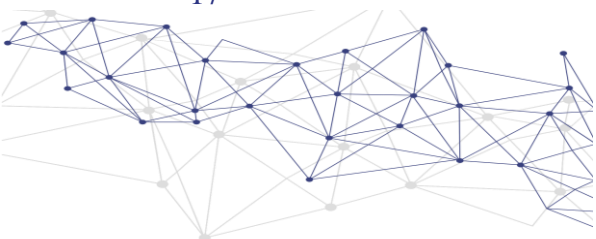
Враховуючи наведене НКЕК вважає, що послуга термінації виклику, яку надає постачальник мереж, до користувача якого здійснюється виклик, не має взаємозамінних послуг.

Заміщення з боку пропозиції на оптовому рівні також мало ймовірно, враховуючи відсутність інших технічних засобів, за допомогою яких можна було б «обійти» мережу постачальника мереж до користувача якого ініціюється виклик.

Послуга термінації виклику в електронних комунікаційних мережах фіксованого та мобільного зв'язку охоплюють послуги, що надаються за допомогою будь-яких технологій та використовується постачальником мереж для термінації таких викликів. Відповідно такий постачальник мережі має юридичний та технічний контроль над процесом маршрутизації трафіку, та повинен мати взаємоз'єднання принаймні з однією іншою мережею крім власної.

Враховуючи, що постачальник мереж, користувачі якого генерують трафік, немає свободи вибору постачальника мереж, на мережі якого відбудеться термінація виклику, відповідно ланцюгова заміненість також мало ймовірна.

НКЕК вважає що ринки термінації голосового трафіку на мережах фіксованого та мобільного зв'язку мають достатньо спільних рис з огляду на ринкову структуру, характеристики і конкурентного середовища для проведення спільного тесту трьох критеріїв.

3.2. Географічні межі ринків послуг термінації виклику

Географічним охопленням ринку певних послуг є визначена географічна територія, на якій постачальники мереж та послуг беруть участь у попиті та пропозиції певної послуги, зокрема на якій умови конкуренції є подібними або достатньо однорідними і яку можна відрізнити від сусідніх територій з істотно різними конкурентними умовами. Тобто географічні межі ринку визначаються шляхом встановлення території, у межах якої постачальники мереж та послуг мають можливість надавати послуги та за межами якої, з точки зору користувачів придбання послуг (взаємозамінних послуг) є неможливим або недоцільним.

Географічні межі ринку можуть включати територію держави, територію Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, районів або частини їх території, у межах якої за звичайних умов користувач може задовольнити свій попит на певну послугу або територію здійснення діяльності такого постачальника.

Відповідно до пункту 10 розділу V Порядку географічна одиниця, з якої починається визначення географічних меж ринку певних послуг, встановлюється з урахуванням таких характеристик:

- розмір географічної одиниці має бути оптимальним, щоб уникнути ресурсномісткого та обтяжливого мікроаналізу, який може призвести до фрагментації ринку;
- географічна одиниця відображає структуру або топологію (фізичну інфраструктуру) мережі всіх відповідних постачальників;
- географічна одиниця має чітку та стабільну територію з урахуванням часових меж дослідження ринку.

У середині 2020 року Україна отримала новий адміністративно-територіальний устрій районного рівня та рівня територіальних громад. Так, кількість районів скоротилася з 490 до 140, та було створено 1 469 територіальних громад. Необхідно мати на увазі, що мета аналізу ринків – визначення ринків із чіткими та стабільними географічними межами для того, щоб перевірити, чи здатні один або кілька суб'єктів господарювання мати ЗРВ як окремо, так і спільно (спільне домінування) на цих ринках. Враховуючи, пункт 49 Настанов щодо аналізу ринку та оцінки значної ринкової влади відповідно до нормативно-правової бази Європейського Союзу для електронних комунікаційних мереж і послуг (2018/С 159/01) в якому вказано, що географічні межі не повинні бути занадто мінімізовані до такої міри, яка призведе до ресурсномісткого та обтяжливого мікроаналізу, що може призвести до фрагментації ринку, зокрема географічні межі повинні відображати мережеву структуру всіх відповідних постачальників мереж.

Крім цього, умови конкуренції визначаються на підставі наявної інформації про обсяги надання певних послуг на різних територіях, наявності значних відмінностей у цінах на ці послуги та їх якості, регіональні відмінності в системі дистрибуції послуг та інші специфічні відмінності між різними територіями. За результатами визначення ринків певних послуг необхідно об'єднати відповідні послуги з переважно однорідними конкурентними умовами на відповідних географічних ринках.

Для того, щоб згрупувати географічні одиниці, відсутня необхідність у однорідності конкурентних умов для всіх географічних територій, включених в один ринок. Відповідно, там, де має оцінюватись значна кількість невеликих територій, ймовірно, буде існувати континуум конкурентних умов, що ускладнює проведення чіткої межі.

У таких випадках практичним і доцільним підходом є визначення чітких і однозначних критеріїв, відповідно до яких географічні одиниці об'єднуються та групуються на одному

ринку певних послуг з урахуванням мети визначення ринку щодо необхідності попереднього регулювання на ньому.

З огляду на пункт 12 розділу V Порядку, в якому зазначено, що географічні межі ринку певних послуг визначаються на основі таких критеріїв:

- територіальний (територія охоплена мережею);
- правовий (існування географічних меж, встановлених законодавством);
- регуляторний (наявність відповідних дозвільних документів, доступ до мережі та взаємоз'єднання);
- ціновий (подібний рівень цін на аналогічні послуги в межах певної території).

Враховуючи зазначене та дані наведені в пункті 3.1 Звіту, НКЕК зроблено висновок, що постачальник мереж, який надає послугу термінації викликів на власній мережі є єдиним суб'єктом господарювання, що може надати таку послугу, у відповідності до виділеного ресурсу нумерації за регіонами в межах Національного плану нумерації України, затвердженого наказом Адміністрації державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 26.08.2023 № 758, зареєстрованого Міністерством юстиції України 31.08.2023 за № 1534/40590, а також в межах радіочастотного спектра України для мобільного зв'язку. Тобто постачальник мереж, користувачі якого генерують трафік, немає свободи вибору постачальника мереж, на мережі якого відбудеться термінація виклику, відповідно географічні межі ринку є територія України, яка охоплена власною мережею окремого постачальника мереж, на якій він надає послуги термінації викликів.

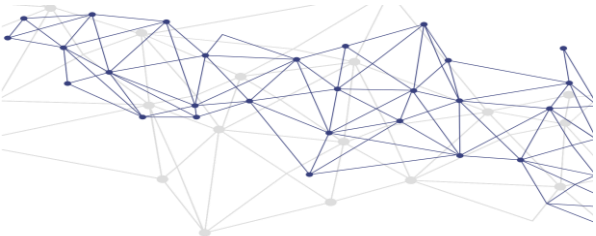
3.3. Часові межі дослідження ринків послуг термінації виклику

Пунктом 14 розділу V Порядку визначено, що часові межі дослідження ринку певних послуг охоплюють час від закінчення проведення попереднього аналізу ринку, за умови його наявності, та складати не менше одного року, що передує даті проведення визначення ринків певних послуг.

Згідно з хронологією попередніх результатів аналізу ринків послуг термінації виклику, про що зазначено у вступі Звіту, попередній аналіз ринків 9 та 16 проводився у 2019 році відповідно до Закону про ТК (визнано таким, що втратив чинність 31.12.2021) та Порядку проведення аналізу ринків певних телекомунікаційних послуг та визначення операторів, провайдерів телекомунікацій з істотною ринковою перевагою на ринках таких послуг, затвердженого рішенням НКРЗІ від 11.12.2018 № 640, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 17.01.2019 за № 54/33025 (визнано таким, що втратив чинність 17.08.2023).

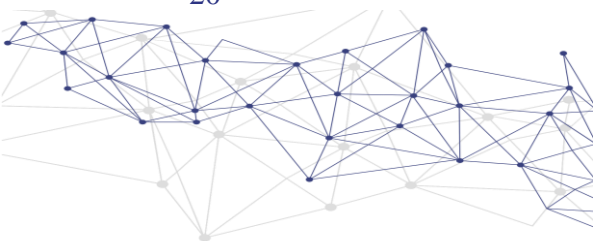
За результатами попереднього аналізу ринків 9 та 16 були визначені оператори телекомунікацій з істотною ринковою перевагою на ринку послуги термінації на мережах фіксованого зв'язку та рухомого (мобільного) зв'язку окремо, зокрема, прийняті рішення НКРЗІ від 17.09.2019 № 424 «Про результати аналізу ринку послуги термінації голосового трафіку на місцевих мережах фіксованого зв'язку телекомунікаційної мережі загального користування» та від 01.10.2019 № 455 «Про результати аналізу ринку послуг термінації голосового трафіку на телефонних мережах рухомого (мобільного) зв'язку телекомунікаційної мережі загального користування» відповідно.

Вказаний попередній аналіз ринків 9 та 16 здійснювався за період 2016-2018 роки та на основі показників діяльності операторів телекомунікацій, що надають послуги фіксованого телефонного зв'язку та рухомого (мобільного) зв'язку (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях).

Згідно з абзацом третім пункту 4 розділу III Порядку НКЕК проводить аналіз ринку певних послуг упродовж строку, що не перевищує п'яти років з дня визначення постачальників із ЗРВ за результатами попереднього аналізу, якщо здійснює повторний аналіз ринку певних послуг, тож у 2024 році спливає п'ятирічний термін проведення повторного аналізу ринків 9 та 16.

Відповідно, у Звіті часові межі повторного дослідження ринків 9 та 16 (послуги термінації виклику) охоплюють період з 2019 року по 2023 рік, зокрема не перевищують п'яти років з дня визначення постачальників із ЗРВ за результатами попереднього аналізу у 2019 році.

4. АНАЛІЗ РИНКІВ

Метою цього аналізу є з'ясування наявності ефективної конкуренції та покладення відповідних зобов'язань на постачальника із ЗРВ на оптовому рівні, якщо конкуренція виявиться неефективною.

Значний ринковий вплив – це позиція, еквівалентна домінуванню, що забезпечує постачальнику послуг економічну перевагу, дозволяючи йому діяти значною мірою незалежно від конкурентів і кінцевих користувачів.

Під час оцінки, чи має суб'єкт господарювання ЗРВ, визначення відповідного ринку має принципове значення, оскільки ефективну конкуренцію можна оцінити лише стосовно певного ринку. Визначення ринку, як правило, здійснюється з урахуванням заміщення з боку попиту та пропозиції протягом періоду огляду на основі наявних ринкових умов та їх ймовірного розвитку.

Заміщення попиту існує, якщо два продукти можна розглядати як досить схожі з точки зору функціональних можливостей та характеристик. У такому випадку ціни на ці продукти будуть принаймні певною мірою залежати один від одного. Заміщення з боку пропозиції існує, якщо суб'єкт господарювання може вийти на ринок у короткостроковій перспективі з продуктом, достатньо схожим на продукти, що вже є на цьому ринку.

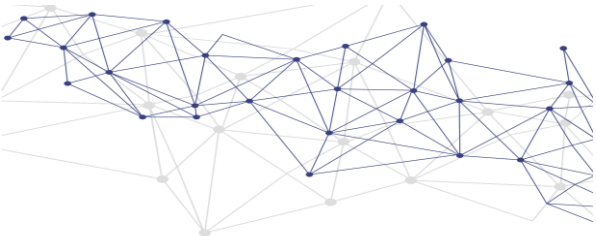
За умови відсутності ефективної конкуренції на визначеному ринку, виникає необхідність у визначенні постачальника із ЗРВ та накладити відповідні зобов'язання на такого постачальника. Процес добору відповідних зобов'язань ґрунтується на виявлених проблемах конкуренції.

Найтипівіші проблеми конкуренції на оптовому та/або роздрібному рівні можуть бути такі: відмова в доступі, дискримінаційне використання інформації, тактика затримок, невиправдані вимоги, дискримінація якості, неналежне використання інформації про конкурентів, цінова дискримінація, перехресне субсидування, агресивні ціни, стратегічне проектування послуг для збільшення споживчих витрат на перехід, умови контракту для збільшення витрат на переключення споживачів, відсутність інвестицій, надмірні витрати/неефективність, низька якість.

Проблеми конкуренції можуть призвести до можливих негативних наслідків на роздрібному рівні, тобто закриття роздрібного та/або оптового ринку – збільшення витрат конкурентів, зменшення маржі, обмеження продажів конкурентів, та інші негативні наслідки. Аналіз ґрунтується не лише на минулих результатах діяльності постачальника із ЗРВ (в разі їх визначення), а скоріше на очікуваних діях чи поведінці з урахуванням результатів аналізу ринку. Аналіз не потребує доведення дискримінаційної практики, тобто фактичного зловживання ЗРВ.

Доступними засобами правового захисту або наборами засобів правового захисту на оптовому рівні, які найчіткіше вирішують виявлені проблеми конкуренції, можуть бути зобов'язання щодо доступу, недискримінації, прозорості, контролю цін та обліку витрат, а також роздільного бухгалтерського обліку. Вигоди, які суспільство отримує від обмежень, накладених на постачальника із ЗРВ, повинні бути більшими, аніж обмеження його прав або законних інтересів.

При аналізі ринку на роздрібному рівні використовується підхід «зеленого поля», який передбачає відсутність регулювання ЗРВ на попередньому етапі. Це робиться, щоб уникнути впливу вже існуючого регулювання оптового ринку на оцінку конкуренції на роздрібному рівні, який може виглядати конкурентоспроможним лише завдяки цьому регулюванню. Після впровадження регуляторних заходів на найвищому оптовому рівні необхідно знову оцінити

ринок на роздрібному рівні, щоб визначити доцільність попереднього регулювання нижчого ринку.

Регулювання ринку 9 та ринку 16 потрібно розглядати лише у тому випадку, якщо відповідний ринок на роздрібному рівні є неконкурентоспроможним.

4.1. Оцінка відповідних роздрібних ринків послуг, пов'язаних з оптовими ринками послуг термінації виклику

Будь який аналіз оптового ринку певних послуг розпочинається з проведення оцінки роздрібного ринку певних електронних комунікаційних послуг, пов'язаного з відповідним оптовим ринком.

З метою визначення відповідного роздрібного ринку, пов'язаного з оптовими ринками послуг термінації виклику необхідно визначити похідну послугу на роздрібному рівні. Враховуючи, що ринки послуг термінації виклику на мережах фіксованого зв'язку та мобільного зв'язку є оптовими ринками, тобто послуги надаються на оптовому рівні виключно між постачальниками мереж, то розглядаючи технологічний процес, надання послуги термінації виклику на мережах фіксованого та мобільного зв'язку, виникає під час ініціації викликів який здійснює користувач однієї мережі до користувачів іншої мережі. Таким чином, надання послуг вихідних дзвінків на інші мережі є відповідним роздрібним ринком пов'язаним з оптовим ринком.

Відповідно послуги вихідних дзвінків на мережах фіксованого та мобільного зв'язку на роздрібному ринку надаються кінцевим користувачам постачальниками електронних комунікаційних послуг (далі – постачальник послуг).

Послуги вихідних дзвінків на мережах фіксованого та мобільного зв'язку утворюють загальний ринок послуг вихідних дзвінків на роздрібному рівні. При цьому існує односторонність заміни як з боку попиту, так і з боку пропозиції (але не навпаки), тобто від мереж фіксованого зв'язку до мереж мобільного зв'язку.

Враховуючи вищенаведене НКЕК робить висновок, що відповідний ринок послуг на роздрібному рівні для термінації викликів охоплює:

- вихідні виклики з мереж фіксованого зв'язку на інші мережі;
- вихідні виклики з мереж мобільного зв'язку на інші мережі.

Відповідно до ланцюгової заміності, усі послуги вихідних викликів на роздрібному рівні, що надаються за вищезгаданих мережах, складають відповідний ринок послуг, незалежно від того, чи включено якісь додаткові чи супутні послуги до пакетної пропозиції.

4.2. Огляд ринків термінації викликів

З метою початку ведення діяльності в сфері електронних комунікацій, зокрема надання кінцевим користувачам послуг вихідних дзвінків на мережах фіксованого та мобільного зв'язку на роздрібному ринку, постачальникам послуг необхідно пройти процедуру загальної авторизації відповідно до розділу IV Закону про ЕК, отримати відповідні ресурси нумерації та радіочастотний спектр (для мереж мобільного зв'язку).

З огляду на специфіку побудови мереж фіксованого та мобільного зв'язку необхідно розглядати учасників ринку, які надають відповідні послуги на роздрібному рівні, окремо. Оскільки мережі фіксованого зв'язку, як правило, базуються на фізичній інфраструктурі в той час як мережі мобільного зв'язку використовують радіочастотний спектр.

З метою оцінки послуг ринку на роздрібному рівні доцільно розглядати саме частки постачальників за обсягами відповідних послуг на мережах фіксованого зв'язку та мобільного зв'язку.

4.2.1. Ринок термінації викликів на мережах фіксованого зв'язку

Технології надання послуг

Для надання послуг голосових електронних комунікацій на мережах фіксованого зв'язку використовуються кілька різних технологій, які забезпечують передачу голосу по дротових або бездротових каналах зв'язку. Технології фіксованого зв'язку можна умовно поділити на традиційні та сучасні (цифрові).

Традиційні:

POTS (Plain Old Telephone Service) - це традиційна аналогова телефонна система, яка забезпечує зв'язок через традиційні телефонні лінії. Вона використовує технологію, яка передає голосові дані в аналоговому форматі, зазвичай через мідні дроти. POTS забезпечує базові телефонні функції, такі як здійснення та прийом дзвінків, але не підтримує сучасні додаткові функції, такі як передача даних чи доступ до мережі Інтернет.

PSTN (Public Switched Telephone Network) - традиційна комутована електронна комунікаційна мережа, що використовує аналогову або цифрову передачу голосу по мідних проводах. У PSTN кожен виклик комутується через серію телефонних комутаторів, які виділяють окремий канал на час виклику. Основні характеристики:

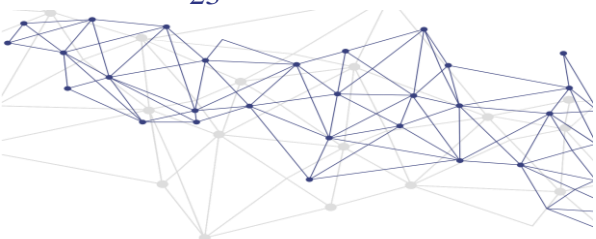
- **Аналогова телефонія** - технологія передачі голосових сигналів, що використовує аналогові електричні сигнали для здійснення телефонних викликів. Цей метод зв'язку був основним способом передачі голосу протягом десятиліть і залишається основою традиційних телефонних мереж.
- **TDM (Time Division Multiplexing)** - це метод мультиплексування (розділення каналу зв'язку), що дозволяє передавати кілька потоків даних через один канал, поділяючи їх за часом. Кожен потік отримує свою частину часу (таймслот) для передачі, після чого передається наступний потік.

ISDN (Integrated Services Digital Network) - цифрова телефонна мережа, що забезпечує одночасну передачу голосу, відео та даних по тій самій телефонній лінії. ISDN є поліпшеною версією традиційних телефонних мереж:

- **PRI (Primary Rate Interface)** та **BRI (Basic Rate Interface)**: два види ISDN, що пропонують різні рівні пропускної здатності для передачі голосу і даних.

Сучасні (цифрові):

VoIP (Voice over IP) - VoIP використовує Інтернет-протокол (IP) для передачі голосу через мережі, що базуються на пакетній комутації даних. Дана технологія поступово заміщує традиційну телефонію завдяки гнучкості та економічній ефективності.

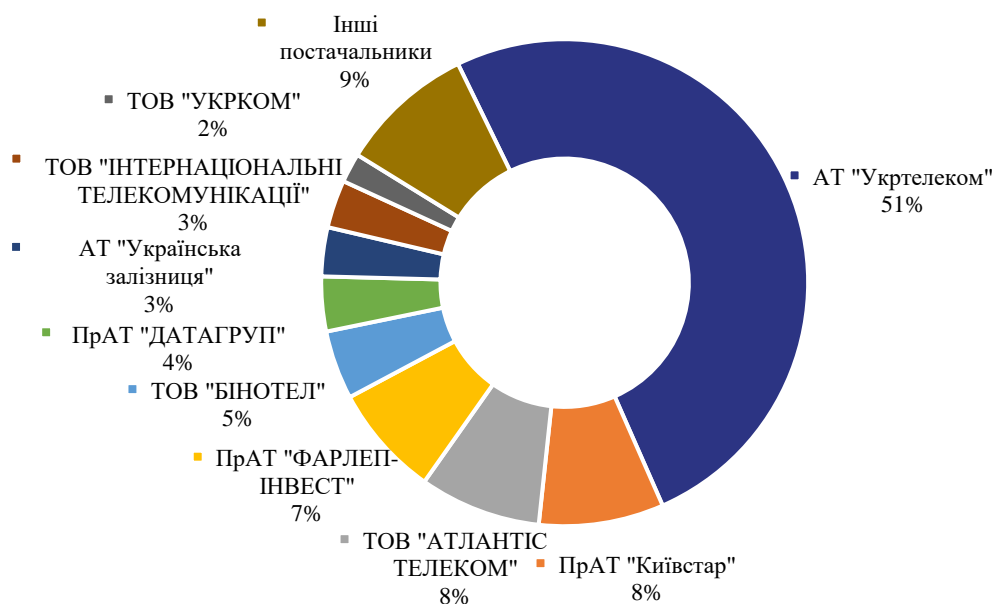
- **SIP (Session Initiation Protocol)** -це мережевий протокол, який використовується для встановлення, зміни та завершення мультимедійних сесій, таких як голосові або відеодзвінки, у мережах з пакетною комутацією даних. SIP є важливою частиною технології VoIP (Voice over Internet Protocol) та інших мультимедійних комунікацій.
- **Мережі на базі IP** - це мережі, які використовують протокол IP для передачі даних між пристроями. IP є основним протоколом, що забезпечує адресацію, маршрутизацію та доставку пакетів даних в мережах, включаючи мережу Інтернет. VoIP-виклики можуть здійснюватися як у локальних мережах (Intranet), так і через мережу Інтернет, що дозволяє легко інтегрувати голосові послуги з іншими цифровими додатками (відеовиклики, конференції тощо).

IMS (IP Multimedia Subsystem) - це сучасна архітектура для надання мультимедійних послуг в мережах, що використовують технології IP. IMS забезпечує інтеграцію різних типів послуг, таких як голос, відео, повідомлення та інші мультимедійні додатки, через єдину мережеву платформу, що робить його основою для реалізації послуг VoIP, а також інших мультимедійних комунікацій.

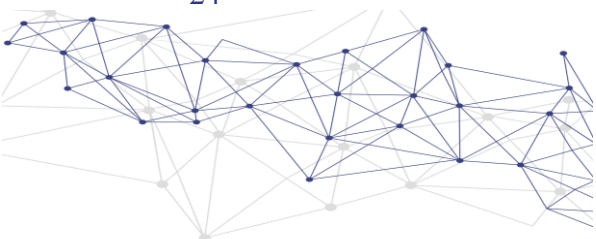
Постачальники послуг

НКЕК встановлено, за результатами опрацювання наявних даних в рамках цього аналізу, що послуги вихідних дзвінків на мережах фіксованого зв'язку надають 137 постачальників послуг.

Рис. 7. Структура постачальників послуг за кількістю ліній фіксованого зв'язку за 2023 рік, %

Найбільшу частку за кількістю ліній фіксованого зв'язку має АТ «Укртелеком» – 51%. АТ «Укртелеком» - історична компанія, яка є постачальником послуг фіксованого голосового зв'язку в Україні, що забезпечує послугами голосової електронної комунікації (телефонний

зв'язок). Для надання послуг голосового зв'язку використовуються технології аналогової телефонії (POTS) та цифрової мережі з інтеграцією послуг (ISDN).

В рамках модернізації, АТ «Укртелеком» поступово переходить на нові технології, такі як VoIP (Voice over IP), що дозволяють передавати голос через інтернет-протокол. Це підвищує ефективність використання фізичної інфраструктури та забезпечує кращу якість зв'язку у порівнянні з традиційними аналоговими технологіями. АТ «Укртелеком» є одним із ключових постачальників послуг на мережах фіксованого зв'язку, за рахунок розгалуженої мережі фіксованого зв'язку, яка охоплює більшість населених пунктів України.

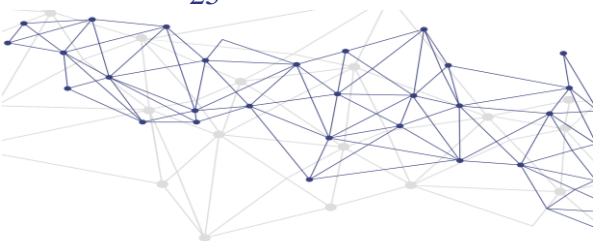
ПрАТ «Київстар» є постачальником мереж та послуг фіксованого зв'язку за традиційними технологіями та VoIP, який має частку понад 8% за кількістю ліній фіксованого зв'язку та є постачальником мереж та послуг мобільного зв'язку в Україні, який також надає послуги фіксованого доступу до мережі Інтернет та доступу до цифрового телебачення. Основним видом діяльності ПрАТ «Київстар» - надання послуг мобільного зв'язку, які включають голосовий зв'язок, передачу даних, SMS та інші цифрові сервіси. Окрім послуг мобільного та фіксованого зв'язку, ПрАТ «Київстар» пропонує послуги широкопasmового доступу до мережі Інтернет на основі технології GPON (Gigabit Passive Optical Network), яка забезпечує швидке підключення до мережі Інтернет через оптичне волокно.

ТОВ «Атлантик Телеком» є постачальником мереж та послуг фіксованого зв'язку, який має частку 8% від загальної кількості ліній фіксованого зв'язку. Компанія пропонує широкий спектр послуг, зокрема послуги IP-телефонії, віртуальних АТС, доступу до мережі Інтернет, а також рішення для обробки та маршрутизації голосового трафіку. Основна діяльність ТОВ «Атлантик Телеком» зосереджена на використанні сучасних технологій VoIP. Однією з послуг компанії є послуга віртуальної АТС, яка дозволяє бізнесам налаштувати систему внутрішнього і зовнішнього зв'язку без необхідності фізичної АТС.

ПрАТ «Фарлеп-Інвест» постачальник послуг фіксованого зв'язку за традиційними та сучасними технологіями, який має частку за кількістю ліній фіксованого зв'язку - 7%. Крім того, компанія надає послуги високошвидкісного доступу до мережі Інтернет та цифрового телебачення, а також володіє розгалуженою інфраструктурою волоконно-оптичних мереж, що дозволяє надавати інтернет-послуги за технологіями FTTB (Fiber to the Building) та GPON (Gigabit Passive Optical Network).

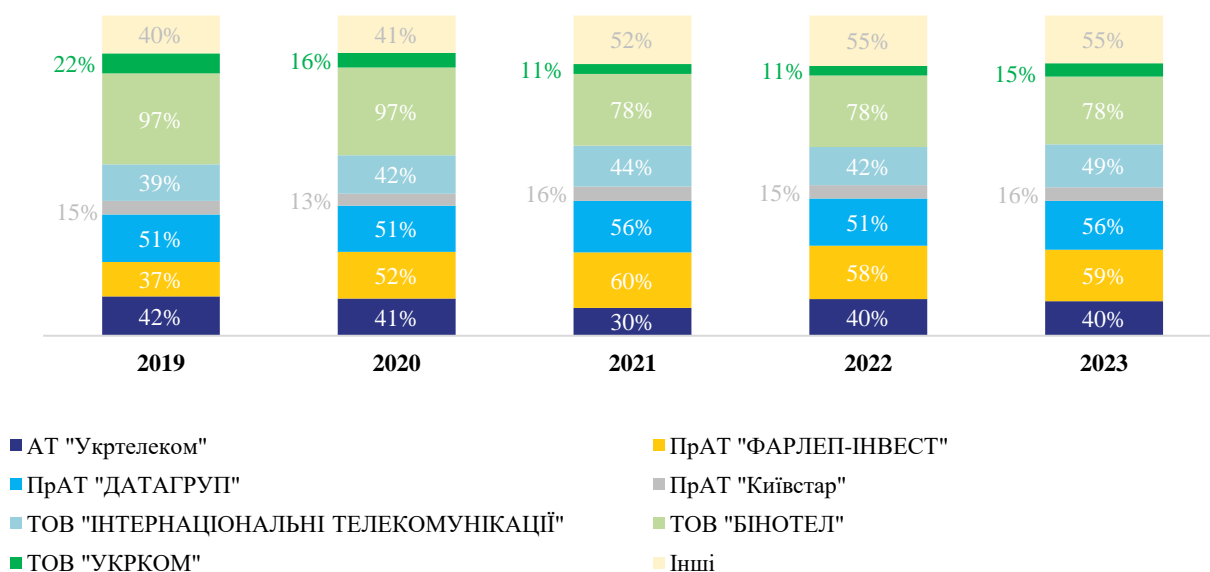
ТОВ «Бінотел» постачальник послуг фіксованого зв'язку (IP - телефонія), який має частку 5% від загальної кількості ліній фіксованого зв'язку, що спеціалізується на наданні послуг для корпоративної телефонії, зокрема віртуальні АТС, CRM-системи, та інтегровані інструменти для управління дзвінками.

ПрАТ «ДАТАГРУП» один із ключових постачальників мереж та послуг фіксованого зв'язку в Україні, що спеціалізується на наданні послуг для бізнесу та приватних користувачів, використовуючи традиційні та сучасні технології, зокрема послуги на основі VoIP, а також пропонує послуги віртуальних приватних мереж (VPN) для захищеного обміну даними. Компанія забезпечує широкий спектр послуг, включаючи послуги фіксованого зв'язку, високошвидкісного доступу до мережі Інтернет, послуги дата-центрів, хмарні рішення, а також цифрового телебачення. Компанія володіє власною розгалуженою волоконно-оптичною мережею, що охоплює всю територію України. Окрім зазначеного, ПрАТ «ДАТАГРУП» надає доступ до дата-центрів і хмарних рішень, пропонує послуги хостингу, оренди серверного обладнання та управління ІТ-інфраструктурою та забезпечує доступ до міжнародних каналів зв'язку.

Динаміка частки обсягів вихідного трафіку на мережах фіксованого зв'язку (рис. 8) свідчить про доступність послуги викликів до користувачів інших мереж, що забезпечується конкурентним середовищем на ринку.

Рис. 8. Тенденція зміни часток вихідного трафіку в розрізі постачальників мереж фіксованого зв'язку за 2019-2023 роки, %

4.2.2. Ринок термінації викликів на мережах мобільного зв'язку

Технології надання послуг

В Україні послуги на мережах мобільного зв'язку надаються за наступними технологіями:

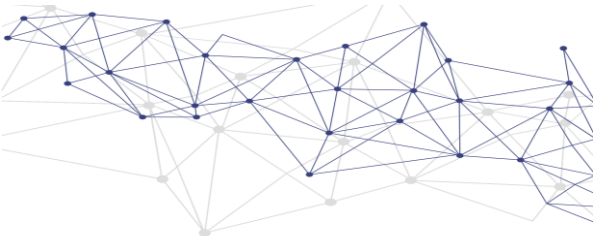
2G GSM (Global System for Mobile Communications)⁵ - технологія цифрового мобільного зв'язку, що забезпечує надання послуг голосової електронної комунікації, передачу текстових повідомлень (SMS) та доступу до мережі Інтернет. Швидкість передачі даних стандарту 2G GSM може досягати 384 кбіт/с при використанні EDGE (Enhanced Data rates for GSM Evolution).

2G CDMA (Code Division Multiple Access) - технологія, що використовує кодове розділення для одночасної передачі даних від багатьох користувачів на одному частотному каналі, яка забезпечує надання послуг голосової електронної комунікації та доступу до мережі Інтернет. Максимальна швидкість передачі даних у 2G CDMA, використовуючи 1xRTT (1x Radio Transmission Technology), може досягати близько 144 кбіт/с, що є типовою швидкістю для цієї технології.

3G UMTS (Universal Mobile Telecommunications System)⁶ - технологія третього покоління мобільного зв'язку, що забезпечує надання послуг голосової електронної

⁵ <https://www.etsi.org/technologies/mobile/2g>

⁶ <https://www.etsi.org/technologies/mobile/3g>

комунікації, передачу текстових та мультимедійних повідомлень, доступу до мережі Інтернет. Швидкість передачі даних за технологією 3G UMTS становить до 14 Мбіт/с (HSDPA).

3G CDMA 2000 - технологія третього покоління мобільного зв'язку на принципах технології CDMA. Вона була розроблена для підвищення ємності мереж і збільшення швидкості передачі даних у порівнянні з мережами попереднього покоління. CDMA 2000 підтримує як послуги голосових електронних комунікацій, так і доступ до мережі Інтернет. Максимальна швидкість передачі даних у 3G CDMA 2000 досягає до 14 Мбіт/с, в залежності від версії технології.

4G LTE (Long Term Evolution)⁷ - технологія четвертого покоління мобільного зв'язку, яка розроблена для забезпечення високих швидкостей доступу до мережі Інтернет, низьких затримок і підвищеної ємності мережі у порівнянні із попередніми поколіннями (3G), що стало основою сучасних мереж мобільного зв'язку та дозволило користувачам ефективно використовувати послуги з доступу до мережі Інтернет, зокрема трансляції відео, онлайн-додатків та інші ресурсоємні сервіси. LTE також використовується для підключення пристроїв Інтернету речей (IoT), забезпечуючи їхній обмін даними. Технологія 4G LTE забезпечує високі швидкості передачі даних до 100 Мбіт/с, зокрема версія LTE Advanced забезпечує швидкість - до 1 Гбіт/с, використовуючи технології агрегування частот.

Оскільки технологія LTE використовується для надання послуг доступу до мережі Інтернет, то надання послуг голосових електронних комунікацій здійснюється шляхом переключення на мережі 2G або 3G. В той же час, застосування технологій VoLTE та VoWiFi дозволяє інтегрувати голосовий зв'язок безпосередньо в LTE-інфраструктуру, покращуючи якість дзвінків і збільшуючи ефективність використання мережі.

VoLTE (Voice over LTE) - технологія передачі голосу в мережі LTE. Дозволяє надавати голосові послуги і доставляти їх як потік даних в мережі LTE, що забезпечує більш чітке звучання голосу. VoLTE змінює спосіб здійснення голосових дзвінків, дозволяючи користувачам послуги використовувати голосові послуги та послуги доступу до мережі Інтернет одночасно.

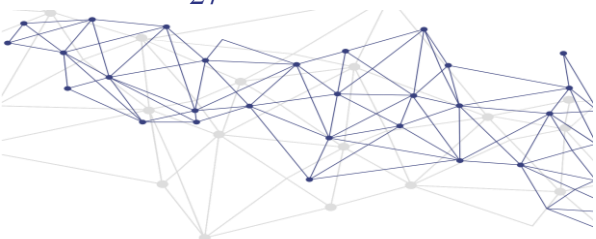
VoWiFi (Voice over Wi-Fi) - технологія, яка дозволяє здійснювати голосові дзвінки через Wi-Fi-мережу замість традиційних мобільних мереж (2G, 3G або LTE). VoWiFi є частиною технологій IP-телефонії (Voice over IP, VoIP), які використовують інтернет-протокол для передачі голосового трафіку. Зазначена технологія є особливо корисною в місцях зі слабким або відсутнім покриттям мобільної мережі, таких як підвали, багатоповерхові будівлі або віддалені райони, де доступний лише Wi-Fi.

5G⁸ - технологія п'ятого покоління мобільного зв'язку, яка пропонує значно вищі швидкості, менші затримки та більшу ємність мережі порівняно з попередніми поколіннями, що забезпечує нові можливості для використання мобільного доступу до мережі Інтернет в різних сферах, включаючи розваги, медицину, промисловість і транспорт. 5G підтримує різноманітні сценарії використання, від високошвидкісного інтернету для користувачів послуг до промислових застосувань та смарт-міст, зокрема здатна підтримувати значно більшу кількість підключених пристроїв на квадратний кілометр, що важливо для розвитку Інтернету речей (IoT). Швидкість передачі даних за технологією 5G може досягати 10 Гбіт/с залежно від умов мережі, типу використовуваного радіочастотного спектра та навантаження на мережу.

Впровадження технології 5G забезпечить користувачам послуг доступ до високошвидкісного інтернету, нових сервісів і можливостей, таких як потокове відео в

⁷ <https://www.etsi.org/technologies/mobile/4g>

⁸ <https://www.etsi.org/technologies/mobile/5g>

якості 4K/8K, онлайн-розваги без затримок та інші інноваційні рішення, зокрема застосування VoLTE/VoNR (Voice over LTE/Voice over New Radio) для забезпечення надання послуг голосових електронних комунікацій на мережах мобільного зв'язку 5G, використовуючи як LTE, так і новий радіоінтерфейс (New Radio, NR) 5G. Основна мета VoLTE/NR - забезпечити безперервний голосовий зв'язок під час переходу між мережами LTE (4G) та 5G.

Постачальники послуг

За результатами опрацювання наявних даних, НКЕК встановлено, що 7 постачальників послуг надають послуги голосових електронних комунікацій кінцевим користувачам на мережах мобільного зв'язку.

Рис. 9. Розподіл активних ідентифікаційних карток мережі мобільного зв'язку в розрізі постачальників послуг

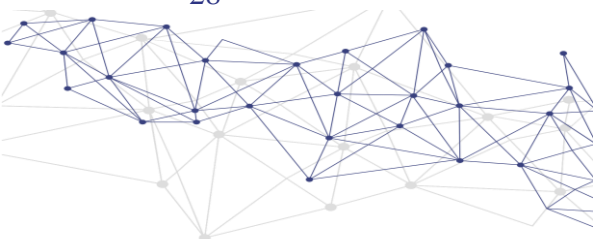
(станом на 31.12.2023)

Найбільшу частку за кількістю активних ідентифікаційних карток мережі мобільного зв'язку має ПрАТ «Київстар» – 47,5 %. Компанія надає послуги голосових електронних комунікацій та доступу до мережі Інтернет на власній мережі мобільного зв'язку у всіх регіонах держави з використанням технологій 2G GSM, 3G UMTS, 4G LTE, а також VoLTE. ПрАТ «Київстар» активно інвестує в розбудову мережі 4G LTE та готується до впровадження 5G. Крім того, ПрАТ «Київстар» надає послуги доступу до мережі Інтернет на мережах фіксованого зв'язку, доступу до цифрового телебачення та пропонує цифрові послуги Big Data, IoT-рішення (Інтернет речей), хмарні сервіси, кіберзахист.

ПрАТ «ВФ Україна» - постачальник послуг мобільного зв'язку, який має частку 31,6 % від загальної кількості активних ідентифікаційних карток мережі мобільного зв'язку. Компанія надає широкий спектр послуг, включаючи послуги голосових електронних комунікацій, доступу до мережі Інтернет, цифрове ТБ, а також рішення для бізнесу. ПрАТ «ВФ Україна» надає послуги з використанням технологій 2G GSM, 3G UMTS, 4G LTE та активно розвиває свої мережі 4G LTE і готується до впровадження 5G. Компанія також пропонує послуги доступу до мережі Інтернет на мережах фіксованого зв'язку, а також цифрові послуги IoT-рішення (Інтернет речей), хмарні сервіси, кіберзахист, Big Data для бізнес-клієнтів.

ТОВ «лайфселл» - постачальник послуг мобільного зв'язку, який має частку 19,7 % від загальної кількості активних ідентифікаційних карток мережі мобільного зв'язку. Компанія надає різноманітні види послуг, включаючи послуги голосових електронних комунікацій, доступу до мережі Інтернет, а також пропонує цифрові послуги Big Data, IoT-рішення

(Інтернет речей), хмарні сервіси, кіберзахист тощо. ТОВ «лайфселл» надає послуги голосової електронної комунікації та доступу до мережі Інтернет у всіх регіонах держави з використанням технологій 2G GSM, 3G UMTS, 4G LTE, VoLTE, VoWiFi, зокрема активно розвиває свої мережі 4G LTE та готується до впровадження 5G.

Інші 4 постачальники послуг в сукупності мають 1,2 % від загальної кількості активних ідентифікаційних карток мережі мобільного зв'язку (ТОВ «ТРИМОБ», ТОВ «ЛАЙКАМОБАЙЛ Україна», ТОВ «ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЇ», ПрАТ «Телесистеми України»).

ТОВ «ТРИМОБ» засновано АТ «Укртелеком» в 2011 році. Компанія надає послуги голосової електронної комунікації та доступу до мережі Інтернет за технологіями 2G GSM та 3G UMTS, який в свою чергу локально використовує мережу ПрАТ «ВФ Україна» для надання послуг мобільного зв'язку у всіх регіонах України.

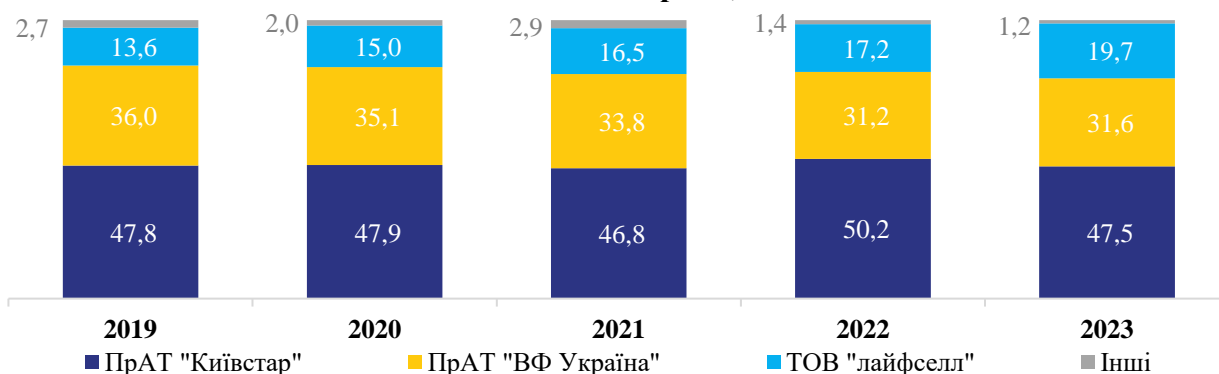
ТОВ «ЛАЙКАМОБАЙЛ Україна» є єдиним в Україні оператором віртуальної електронної комунікаційної мережі, який надає послуги голосової електронної комунікації та доступу до мережі Інтернет за технологіями 2G GSM та 3G UMTS у всіх регіонах держави з використанням мережі іншого оператора (ТОВ «ТРИМОБ»).

ТОВ «ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЇ», надає послуги голосової електронної комунікації та доступу до мережі Інтернет за технологіями 2G CDMA та 3G CDMA 2000 на території Одеської області, а також надає послуги фіксованого зв'язку. Постачальник послуг повідомив про перехід на стандарт GSM/3G з 01.01.2025.

ПрАТ «Телесистеми України» надає послуги голосових електронних комунікацій та доступу до мережі Інтернет за технологією 3G CDMA 2000 на території Дніпропетровської області.

Динаміка розподілу активних ідентифікаційних карток мережі мобільного зв'язку в розрізі постачальників послуг свідчить, що частка ПрАТ «ВФ Україна» зменшилась, в той же час частка ТОВ «лайфселл» збільшилась (рис. 10).

Рис. 10. Динаміка розподілу активних ідентифікаційних карток мережі мобільного зв'язку в розрізі постачальників послуг за 2019-2023 роки, %

Позитивна динаміка частки обсягів вихідного трафіку з мереж мобільного зв'язку (рис. 11) серед постачальників послуг, з огляду на умови конкуренції, свідчить про зростання попиту та активності користувачів, а також про підвищення рівня доступності послуг, що забезпечується конкурентним середовищем на ринку.

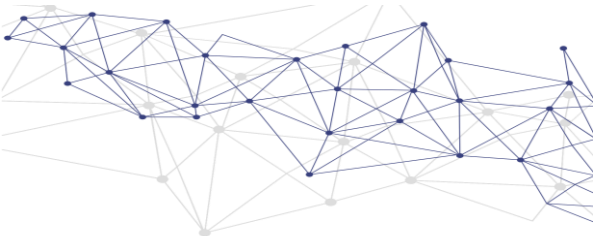
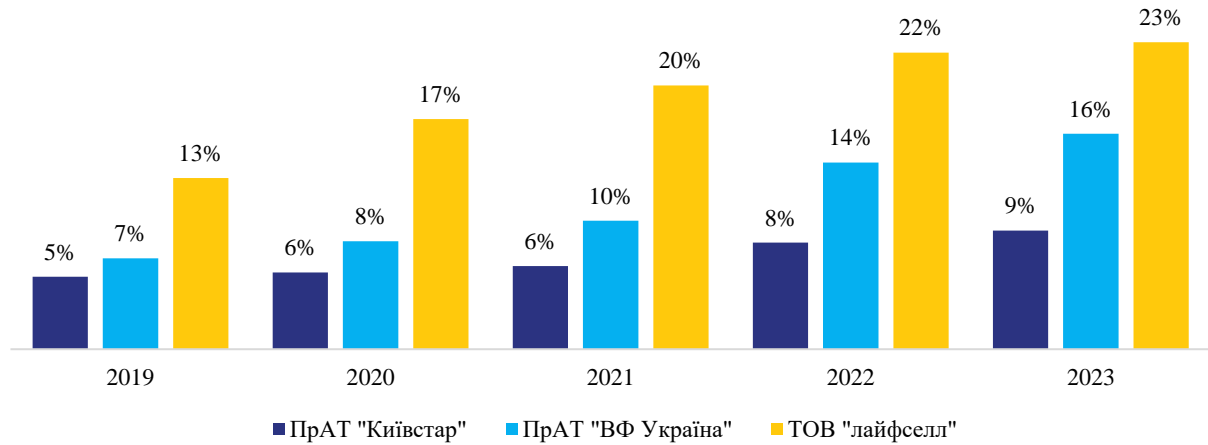

Рис. 11. Динаміка частки обсягів вихідного трафіку з мереж мобільного зв'язку в розрізі постачальників мереж

Національний роумінг

07.03.2022 постачальниками мереж мобільного зв'язку: ПрАТ «Київстар», ПрАТ «ВФ Україна» й ТОВ «лайфселл» впроваджено послугу національного роумінгу в Україні, яка дозволяє користувачам послуг мобільного зв'язку використовувати мережу іншого постачальника мереж мобільного зв'язку, в разі відсутності доступу до мережі свого оператора мобільного зв'язку.

Національний роумінг - це послуга електронних комунікацій, яка забезпечує можливість користувачам одного оператора мобільного зв'язку на території України отримувати послуги електронних комунікацій в мережі іншого оператора (операторів) у межах України.

Динаміка кількості користувачів послуг національного роумінгу (рис. 12) підтверджує ефективність впровадження цієї послуги з метою забезпечення доступу населення до послуг мобільного зв'язку, при ураженнях і пошкодженнях певних елементів інфраструктури або при тимчасовій відсутності електропостачання внаслідок дій держави агресора. Так, в середньому, зазначеною послугою користувалися понад 1 млн користувачів на добу, що дозволило таким користувачам постійно залишатися на зв'язку, мати можливість користуватися послугами голосового зв'язку, передачі SMS та здійснювати виклики до служб екстреної допомоги.

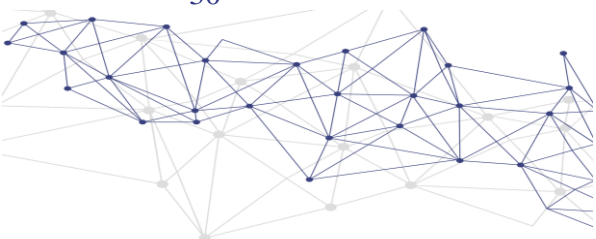
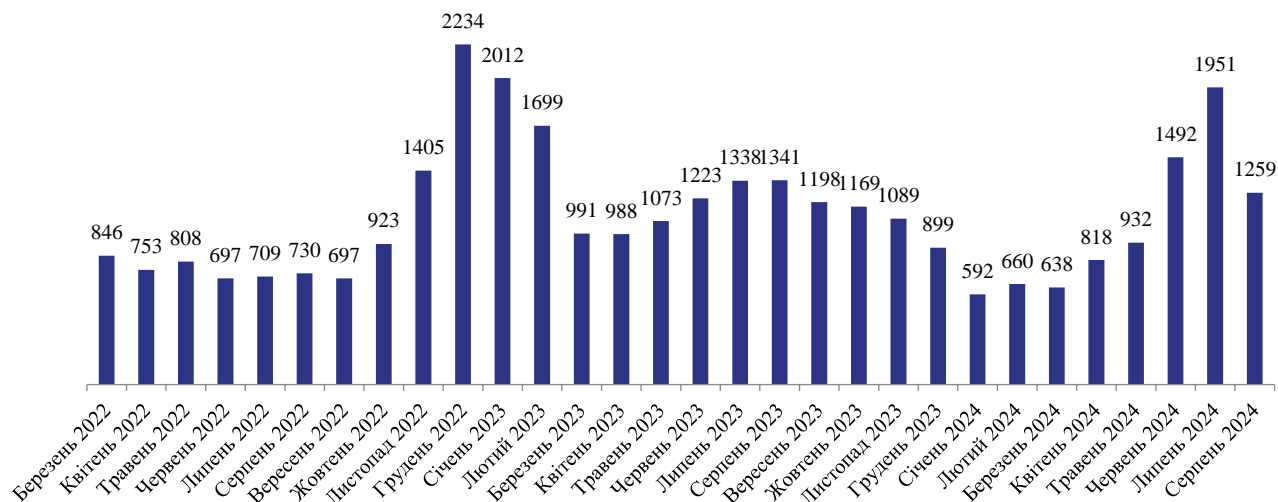

Рис. 12. Динаміка кількості користувачів національного роумінгу, в середньому за добу, тис. користувачів

Національний роумінг дозволив вирішити проблеми із доступністю мереж мобільного зв'язку при ураженнях і пошкодженнях певних елементів їх інфраструктури або при тимчасовій відсутності електропостачання, а користувачам залишатися на зв'язку отримуючи в мережі іншого постачальника послуг мобільного зв'язку.

Переваги та наслідки впровадження послуги національного роумінгу на ринку послуг голосових електронних комунікацій:

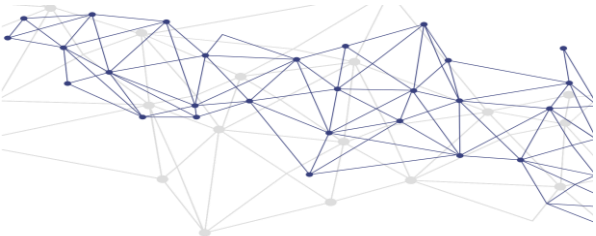
- заохочення постачальників мереж до покращення якості надаваних послуг, з метою залучення користувачів, оскільки вони можуть користуватися послугами інших постачальників мереж;
- стимуляція розвитку нових технологій та розширення мереж покриття з метою підвищення рівня конкурентоспроможності, що веде до загального покращення на ринку;
- сприяння формуванню партнерських відносин між постачальниками мереж, що може призводити до розвитку нових бізнес-моделей та послуг;
- сприяння до вдосконалення законодавства з метою розвитку галузі.

Послуга перенесення номеру на мережах мобільного зв'язку

З 01.05.2019 в Україні впроваджено послугу перенесення номерів на мережах мобільного зв'язку (Mobile Number Portability), що дозволяє користувачам вільно обирати постачальника послуг без необхідності змінювати свій номер телефону.

Перенесення номера - пов'язана послуга, що надається абоненту за його заявою та полягає у збереженні за абонентом наданого йому постачальником послуг номера з метою використання його для отримання електронних комунікаційних послуг у мережі іншого постачальника послуг. Впроваджена послуга MNP забезпечує реалізацію прав кінцевих користувачів, згідно законодавства в сфері електронних комунікацій, у вільному виборі постачальника послуг за критеріями ціна/якість/територія покриття без втрати номера включно з кодом.

Послугу перенесення номера на мережах мобільного зв'язку надають: ПрАТ «Київстар», ПрАТ «ВФ Україна», ТОВ «лайфселл», ТОВ «ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЇ», ТОВ «ТРИМОБ» та ТОВ «ЛАЙКАМОБАЙЛ Україна».

Перенесення абонентського номера відбувається протягом одного робочого дня у мережах мобільного зв'язку, за винятком випадку, коли кінцевий користувач (абонент) у заяві вказує пізніший строк перенесення номера (номерів), але не більше 30 днів⁹.

Станом на 30.08.2024, починаючи з дати впровадження послуги (01.05.2019), перенесено 570,5 тис. номерів¹⁰ кінцевих користувачів (абонентів) на мережах мобільного зв'язку.

Динаміка кількості перенесених номерів¹¹ на мережах мобільного зв'язку за 2019-2024 роки свідчить про ефективність впровадження послуги перенесення номерів та дає користувачам свободу вибору постачальника послуг, який найкраще відповідає їхнім потребам, та як наслідок, стимулює:

- зростання конкуренції серед постачальників послуг, що призводить до покращення якості послуг та розширення спектру пропозицій;
- підвищення задоволеності користувачі, оскільки вони можуть перейти до іншого постачальника послуг, якщо їх поточний постачальник послуг не відповідає очікуванням;
- постачальників послуг в створенні інноваційних пропозицій з метою збереження існуючих користувачів та залучення нових.

Рис. 13. Динаміка кількості перенесених номерів на мережах мобільного зв'язку за 2019-2024 роки, тис. од.

Частка перенесених номерів від загальної кількості активних ідентифікаційних карток мережі мобільного зв'язку становить всього 1,1%, що є ознакою відсутності потреби у користувачів послуг (абонентів) у зміні постачальника послуг, а також на відсутність значних проблем у конкуренції між постачальниками послуг на роздрібному рівні.

4.3. Огляд цінових пропозицій

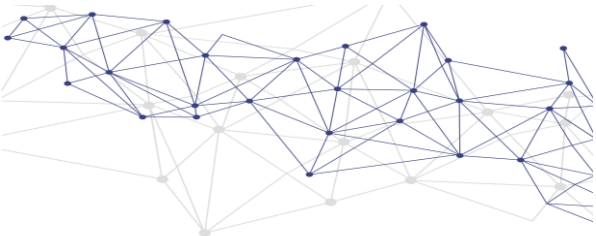
В цілому, попит на послуги термінації викликів на оптовому ринку безпосередньо залежить від попиту на роздрібному ринку. Так, постачальник послуг, кінцеві користувачі якого генерують трафік, не мають альтернативи вибору постачальника послуг, на мережі якого

⁹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0777-24#Text>

¹⁰ https://www.ucrf.gov.ua/pres-centr/news/stanom-na-30-serpnia-pereneseno-570-483-abonentskykh-nomeriv_3008

¹¹ <https://www.ucrf.gov.ua/pres-centr/news/statystyka-telekomunikatsii-udtsr-za-9-misiatsiv-2023-roku-bulo-pereneseno-110-000-abonentskykh-nomeriv-za-posluhoiu-mnp> ;

- <https://www.ucrf.gov.ua/pres-centr/news/pidsumky-pereneseno-maizhe-145-000-abonentskykh-nomeriv-u-2023-rotsi>

відбудеться термінація виклику, що обумовлено особливостями технологічного процесу надання послуги термінації викликів на мережах фіксованого/мобільного зв'язку.

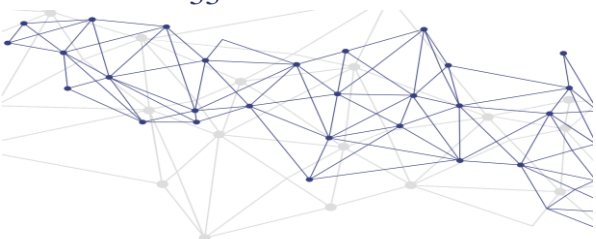
Слід зазначити, що в Україні в сфері електронних комунікацій діє принцип «оплачує той користувач, який ініціює виклик». Це свідчить про те, що користувачі, які приймають дзвінки, не створюють тиску на свого постачальника послуг з метою зниження тарифів за завершення викликів, що надходять з мереж інших постачальників мереж.

Відповідно НКЕК здійснила оцінку, чи може будь-яка поведінка кінцевих користувачів прямо або опосередковано обмежувати постачальника мереж у встановленні ставок термінації трафіку із урахуванням підходу «зеленого поля».

Існує ймовірність, що збільшення рівня оптової плати за послуги термінації викликів, а як наслідок підвищення роздрібних цін на дзвінки для користувачів, може вплинути на попит, як приклад, шляхом зменшення кількості викликів до користувачів інших мереж або переходу на альтернативні засоби зв'язку. Однак, такий вплив малоімовірний, враховуючи пропоновані постачальниками мереж та послуг тарифних планів для своїх користувачів, які мають необмежену (обмежену, але велику) кількість вихідних хвилин до різних типів мереж, приклади тарифних планів наведено в табл. 3 та 4 відповідно до даних отриманих на запит.

Таблиця 3

Постачальник	Назва тарифу	Ціна, грн	Хвилин на місцеві номери	Хвилі на міжміські дзвінки	Хвилі на мобільні номери	Тариф понад базового пакета, грн/хв		
						Місцеві номери	Міжміські номери	Мобільні номери
Укртелеком	ПРОСТИЙ	195	Безлім				2	2
	ДОМАШНІЙ БАЗОВИЙ	255	Безлім	1200	1200		0,29	0,29
	SMART BASIC	139	Безлім	500	300		0,29	0,29
ФАРЛЕП-ІНВЕСТ	Безномерна телефонна лінія	140	2000			0,1	0,78	1,50
	Розмовляй вільно 100	200	1000		100	0,1	0,66	0,66
	Розмовляй вільно 200	220	2000		200	0,1	0,66	0,66
	Телефонна лінія - Домашній 200	290	2000		200	0,1	0,66	0,66
	Телефонна лінія - Домашній 300	330	2000		300	0,1	0,66	0,66
	SIP Легкий	25				0,1	0,55	0,85
	SIP Бізнес	35	на суму 25 грн. з ПДВ			0,1	0,05	0,7
	SIP Профі	90	на суму 90 грн. з ПДВ			0,1	0,45	0,6
Датагруп	Стандарт	130	600	60	90	0,1	0,45	0,65
	Економ	130	166,67			0,1	0,6	0,8
	Вигідний	150	1000	100	200	0,1	0,4	0,6

	Телефон-Офіс Оптимальний	139	300	100	90	0,1	0,54	1,20
	Телефон-Офіс Стандарт	160	500	120	100	0,1	0,54	1
	Телефон-Офіс Максимальний	210	700	150	150	0,1	0,43	0,6

Київстар	SIP 55	55					0,54	1,2
	SIP 170	170					0,54	1,2
	Sip 800	800					0,54	1
	Sip 1700	1700					0,54	0,9

ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЇ	IT Бізнес Старт	120	Безлім	250				0,4
	IT Бізнес Базовий	180	Безлім	500				0,4
	IT Бізнес Стандарт	200	Безлім	750				0,4
	IT Бізнес Преміум	330	Безлім	1100				0,4
	IT Бізнес Люкс	350	Безлім	1200				0,4
	SIP 49	49	1000	50	0,054			0,65
	SIP 149	149	3000	200	0,054			0,555
	SIP 599	599	5000	1800	0,054			0,45
	SIP 999	999	7000	3500	0,054			0,45
	SIP 2499	2499	10000	10000	0,054			0,4

БІНОТЕЛ	SIP міський	90					0,05	0,3	0,55
---------	-------------	----	--	--	--	--	------	-----	------

УКРКОМ	Для населення	65,68	166,67				0,1	0,5	1
	Для фізичних осіб-підприємців	72,11	166,67				0,1	0,5	1
	Для бюджетних установ	72,11	166,67				0,1	0,5	1
	Для підприємств, установ, організацій	72,11	166,67				0,1	0,5	1

Таблиця 4

Постачальник	Назва тарифу	Ціна, грн	Інтернет, ГБ	К-ть хв. (дзвінки)	Тариф понад базового пакету на інші мережі, грн/хв	
Київстар	LOVE UA	Магніт	175	20	1200	3,0
		Світло	200	20	150	3,0
		Пісня	250	25	250	3,0
		Сила	330	50	300	3,0

ВФ Україна	Turbo	180	Безлім	800	1,5
	JoiceStart	200	25	800	1,5
	JoicePro	260	35	1200	1,5
	JoiceMax	330	50	1600	1,5

лайфселл	Шкільний Лайф	150	7	Безлім	2,0
	Просто Лайф	160	8	300	2,0
	Смарт Лайф	225	25	800	2,0
	Вільний Лайф	325	Безлім	1600	2,0
	Platinum Лайф	450	Безлім	3000	2,0

Враховуючи пункт 4 частини першої статті 57 Закону про ТК, якою було зазначено, що розміри розрахункових такс за послуги пропуску трафіка до телекомунікаційних мереж операторів телекомунікацій з ІПП встановлюються в порядку, затвердженому Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації. Зазначені розрахункові такси застосовувались виключно до операторів телекомунікацій з ІПП. Проте після набуття чинності Закону про ЕК, такі розрахункові такси стали обов'язковими для всіх постачальників мереж, відповідно відсутня необхідність застосування підходу «зеленого поля».

Послуги вихідних викликів на роздрібному рівні оплачуються за попередньою домовленістю з постачальником послуг, яка може бути у вигляді «післяплати» або «передплати». Також, послуги на роздрібному рівні надаються в рамках пакетних послуг, які включають певний обсяг визначених послуг та можуть включати супутні послуги.

З огляду на приклади тарифних планів, які демонструють різноманітність тарифів та умов, користувачі мають можливість обрати оптимальний варіант, що найкраще відповідає їхнім індивідуальним потребам.

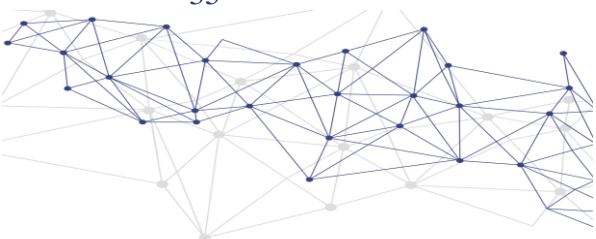
Постачальники послуг пропонують варіативність тарифів враховуючи попит та потреби ринку з метою максимально ефективного задоволення запитів різних груп користувачів, що в свою чергу створює конкурентні умови. Зазначене стимулює ринок до розвитку та інновацій, змушуючи постачальників послуг постійно вдосконалювати свої пропозиції та послуги.

Підсумовуючи, через неможливість відокремлення вартості послуг вихідних викликів від інших супутніх послуг, в рамках тарифних планів, що пропонуються користувачам, проведення тесту SSNIP з урахуванням підвищення цін (наприклад, на 5-10%) на відповідну послугу є неможливим.

У той же час, потрібно зазначити щодо високої вартості хвилино-розмов на інші мережі понад обсяги базового тарифу, що надаються постачальниками послуг мобільного зв'язку, які становлять від 1,5 - 3 грн/хв при встановленій розрахунковій таксі за послуги термінації національного трафіку для мобільного голосового зв'язку на рівні 7,5 коп./хв.¹² Висока вартість вихідного дзвінка поза межами тарифного пакету може вказувати на можливі штучні бар'єри, спрямовані на обмеження користувачів у здійсненні дзвінків на інші мережі.

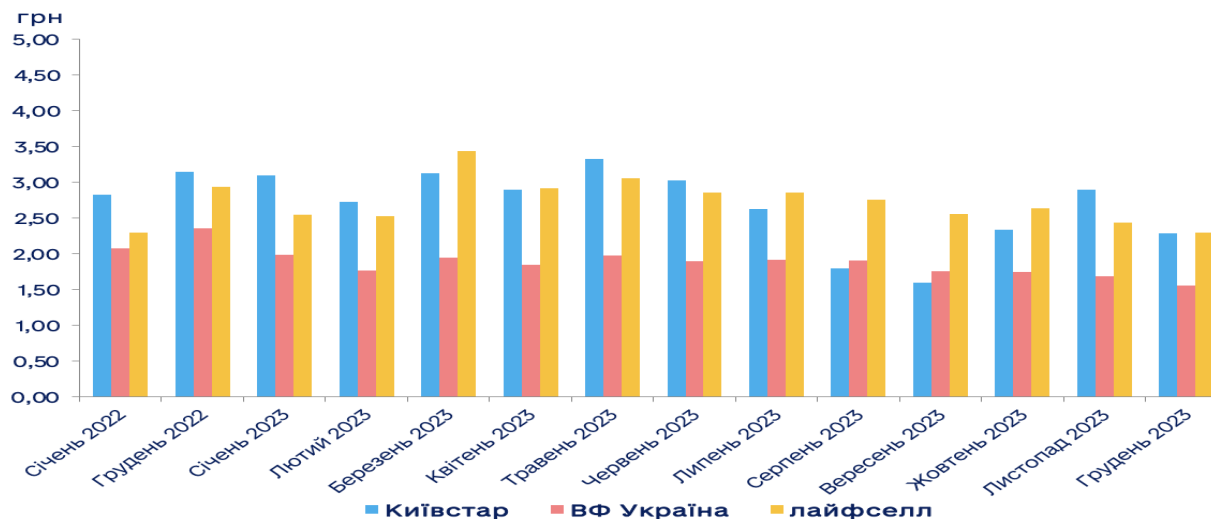
Проте, фактичні обсяги доходів постачальників послуг мобільного зв'язку за послуги викликів на інші мережі (лише за хвилини сплачені понад пакет послуг) в розрахунку на одну активну ідентифікаційну картку мережі мобільного зв'язку становить в діапазоні 2 - 4 грн. Це

¹² <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1898-23#Text>

свідчить про те, що пакетні пропозиції забезпечують користувачів достатньою кількістю вихідних хвилин до різних типів мереж.

Рис. 14. Динаміка доходів за послуги вихідних викликів на інші мережі, сплачених понад пакет послуг, в розрахунку на SIM картку, грн

4.4. Визначення географічних меж ринку на роздрібному рівні

Після того, як відповідний ринок послуг буде визначено, наступний крок – визначення його географічного меж для оцінки умов конкуренції. Відповідний географічний ринок включає ділянку, у межах якої зацікавлені суб'єкти господарювання беруть участь у попиті та пропозиції відповідних продуктів чи послуг, у яких умови конкуренції достатньо однорідні та яку можна відрізнити від сусідніх територій, у яких конкуренція суттєво відрізняється. Території, у яких умови конкуренції неоднорідні, не становлять єдиного ринку.

НКЕК зроблено висновок відповідно до пункту 3.2 цього Звіту, що географічні межі ринку є територія України, яка охоплена власною мережею окремого постачальника мереж, на якій він надає послуги термінації викликів, а відповідно, зазначений принцип може бути застосовним до географічних меж ринків для відповідних послуг на роздрібному рівні.

4.5. Оцінка роздрібного ринку за тестом трьох критеріїв

Згідно Порядку аналіз оптового ринку певних послуг розпочинається з проведення оцінки роздрібного ринку певних електронних комунікаційних послуг, пов'язаного з відповідним оптовим ринком, шляхом проведення тесту трьох критеріїв та перевірки чи є пов'язаний роздрібний ринок (ринки) перспективно конкурентним за відсутності регулювання на оптовому рівні.

Відповідно застосування тесту трьох критеріїв до ринку вихідних викликів, як пов'язаного з відповідним оптовим ринком, дозволяє НКЕК визначити, чи є підстави для попереднього регулювання оптового ринку.

Перший критерій дозволяє оцінити наявність перешкод, що ускладнюють або унеможливають вихід нових учасників на ринок електронних комунікаційних послуг,

зокрема наявність високих та постійних структурних, правових чи регуляторних бар'єрів доступу до ринку.

На ринку послуг вихідних викликів конкуренція між постачальниками послуг на мережах фіксованого та мобільного зв'язку є досить активною. Відповідно такі постачальники активно конкурують між собою за користувачів, пропонуючи різноманітні тарифні плани та пакети послуг, що створюють різноманітні пропозиції.

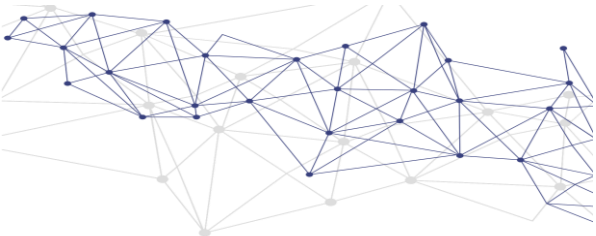
Для ринку вихідних викликів бар'єри для входу є значно нижчими, ніж для ринку термінації викликів. Постачальники послуг можуть надавати такі послуги використовуючи різні технології, включаючи традиційні технології мереж фіксованого та мобільного зв'язку, а також нові технології на основі VoIP, а також за рахунок месенджерів. Тому такі учасники ринку мають можливість вийти на ринок, використовуючи різноманітні технологічні рішення, на відміну від постачальників, які мали б власну мережу, оскільки існують структурні та регуляторні бар'єри виходу на ринок.

Структурні бар'єри. Специфіка технології надання послуг вихідних викликів та надання послуг термінації викликів на мережах фіксованого та мобільного зв'язку створюють асиметричні умови для діючих на ринку постачальників послуг та їх потенційних конкурентів. З метою надання зазначеної послуги необхідно забезпечити наявність елементів мережі або інфраструктури, які не можуть бути дубльовані та вартість дублювання яких конкурентами є економічно не вигідною, оскільки потребують значних капітальних інвестицій. Наприклад, за даними регуляторної звітності капітальні інвестиції 901 постачальника мереж у сферу електронних комунікацій за підсумками 2023 року становили 18,9 млрд грн. Відповідно, зазначене свідчить про те, що новим учасникам ринку доведеться вкладати значні фінансові ресурси. Крім того, існує ймовірність того, що собівартість одиниці товару (послуги) у постачальників мереж з розвинутою мережею нижче собівартості одиниці товару в невеликій мережі. Постачальник мереж, що виходить на ринок, буде змушений значно знизити ціни порівняно з цінами діючих постачальників мереж для того, щоб збільшити свою ринкову частку, що призведе до ускладнення або неможливості відшкодування постійних витрат.

Регуляторні бар'єри впливають із законодавчих, нормативних або регулювальних вимог, що здійснюють безпосередній вплив на умови входження на ринок, зокрема вимоги щодо загальної авторизації, обмежена кількість дозволів на використання ресурсу нумерації, заходи щодо контролю за цінами тощо.

Так, згідно із Законом про ЕК діяльність у сфері електронних комунікацій здійснюється на засадах загальної авторизації, відповідно суб'єкти господарювання, які мають намір здійснювати господарську діяльність як постачальники електронних комунікаційних мереж та/або послуг, повинні протягом місяця від початку такої діяльності надіслати до регуляторного органу повідомлення про початок здійснення діяльності у сфері електронних комунікацій. В той же час, здійснення діяльності у сфері електронних комунікацій без подання такого повідомлення забороняється.

Крім того, ресурс нумерації є технічно обмеженим ресурсом. Так, згідно із Положенням про розподіл, користування та облік ресурсів нумерації електронних комунікаційних мереж загального користування, затвердженим постановою НКЕК від 15.11.2023 № 426, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 09.01.2024 за № 46/41391, ресурс нумерації виділяється постачальнику мереж в межах Національного плану нумерації України, затвердженого наказом Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 26.08.2023 № 758, зареєстрованого Міністерством юстиції України 31.08.2023 за № 1534/40590, на умовах первинного розподілу.

Рішення НКЕК щодо виділення або відмови у виділенні номерного ресурсу приймається з урахуванням наявності вільного ресурсу нумерації та ефективності використання заявником раніше виділеного ресурсу нумерації.

Підставами для прийняття рішення про відмову у виділенні ресурсу нумерації, зокрема є відсутність вільного ресурсу нумерації на заявленій території та/або відсутність заявленого на виділення ресурсу нумерації в Національному плані нумерації.

Слід зазначити, що надання послуг на мережах мобільного зв'язку неможливе без радіочастотного спектру, користуванням якого здійснюється на засадах загальної авторизації або індивідуальних прав на підставі ліцензій на користування радіочастотним спектром, що в свою чергу створює неперехідний бар'єр для входу нових постачальників мереж.

Таким чином, існують високі та неперехідні бар'єри для входу на ці ринки, отже, НКЕК дійшов висновку, що перший критерій виконується.

Другий критерій. Конкуренція між постачальниками послуг є досить активною на ринку послуг вихідних викликів на мережах фіксованого та мобільного зв'язку. З огляду на інформацію щодо обсягів вихідного трафіку та кількості ліній фіксованого зв'язку та кількості активних ідентифікаційних карток мережі мобільного зв'язку, можна дійти висновку, що на зазначеному ринку присутня певна кількість постачальників послуг, які активно конкурують між собою за користувачів, пропонуючи різноманітні тарифні плани та пакети послуг (пункт 4.3 Звіту).

Крім того, на ринок вихідних викликів активно впливає розвиток таких технологій як VoIP та можливість використання користувачами месенджерів (наприклад, Skype, Viber, WhatsApp), що значно посилює конкуренцію та розширює можливості для користувачів обрати альтернативні способи зв'язку.

Збільшення частки вихідного трафіку на інші мережі та зменшення внутрішньомережевого трафіку в динаміці підтверджує тенденцію до ефективної конкуренції, як на мережах фіксованого так і на мережах мобільного зв'язку (рис. 15 та 16).

Рис. 15. Динаміка розподілу часток обсягів голосового трафіку на мережах мобільного зв'язку за їх видами за 2019-2023 роки, %

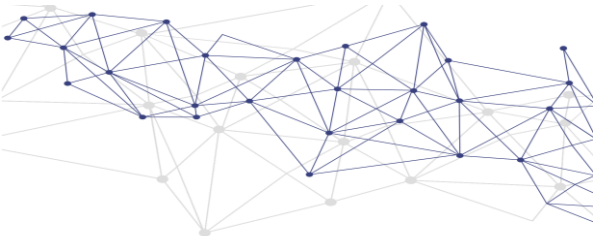
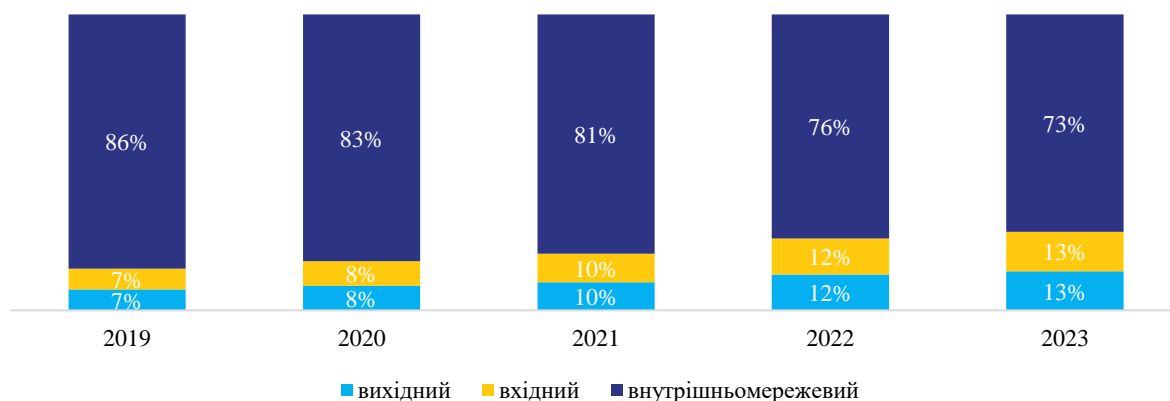
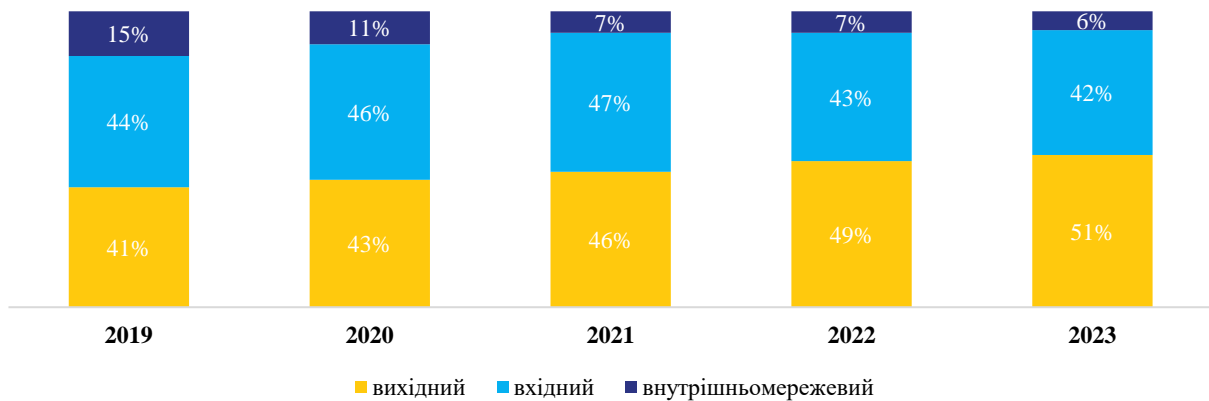

Рис. 16. Динаміка розподілу часток обсягів голосового трафіку на мережах фіксованого зв'язку за їх видами 2019-2023 роки*, %

*відсутні дані внутрішньомережевого трафіку АТ «Укртелеком».

Враховуючи зазначену динаміку щодо збільшення частки вихідного трафіку на мережах фіксованого та мобільного зв'язку, можна дійти висновку що існуюча структура ринку сприяє досягненню ефективної конкуренції протягом аналізованого періоду.

Відповідно НКЕК прийшов до висновку, що другий критерій не виконується.

Третій критерій. Оцінювання достатності законодавства про захист економічної конкуренції для усунення виявлених стійких порушень на ринку послуг вихідних викликів є недоцільним. Оскільки для подальшого аналізу ринків необхідно одночасне виконання всіх трьох критеріїв, а враховуючи, що другий критерій не задовольняється, тест трьох критеріїв вважається не пройденим.

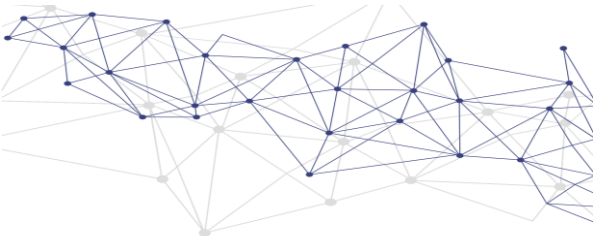
Таким чином, НКЕК вважає, що відсутня потреба у окремій оцінці третього критерію.

4.4. Оцінка оптового ринку за тестом трьох критеріїв

Ринки термінації викликів в ЄС більше не підлягають обов'язковому аналізу з кількох причин, що пов'язані з досягненням зрілості цих ринків та стабілізацією їх умов. По-перше, регуляторне втручання стало непотрібним через гармонізацію ставок термінації викликів на рівні всього ЄС. У 2021 році набув чинності Регламент Європейського Парламенту¹³, який встановив єдині максимальні ставки для термінації викликів на мережах фіксованого та мобільного зв'язку. Це забезпечило рівні умови для постачальників мереж у всіх країнах-членах і усунуло можливість значних цінових диспропорцій між ними. По-друге, конкуренція на ринках термінації викликів значно покращилась завдяки впровадженню нових технологій, які знизили бар'єри для входу нових учасників та покращили якість та доступність послуг. Це призвело до зменшення необхідності попереднього регулювання, оскільки ризик значного обмеження конкуренції або завищення цін суттєво зменшився.

Таким чином, Європейська Комісія дійшла висновку, що ринки термінації викликів більше не потребують постійного моніторингу та регуляторного втручання з боку

¹³ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2021.137.01.0001.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2021%3A137%3ATOC

національних регуляторів, оскільки наявні механізми забезпечують їх прозорість і ефективність без додаткових регуляторних заходів.

З метою підтвердження проведеної оцінки результатів роздрібного ринку в частині наявності ефективної конкуренції, НКЕК вирішив перевірити чи ринок є таким, що підпадає під запровадження регуляторних зобов'язань, додатково здійснивши оцінку оптового ринку за тестом трьох критеріїв.

Перший критерій. Специфіка технології надання послуг термінації викликів на мережах фіксованого та мобільного зв'язку створює асиметричні умови для діючих на ринку постачальників і потенційних конкурентів, оскільки для надання цієї послуги необхідна наявність мережевих елементів або інфраструктури, які не можуть бути дубльовані, а вартість їх дублювання може бити економічно не вигідною через високі капітальні інвестиції.

Аналіз бар'єрів входження на ринок послуг термінації викликів виявив значні структурні та регуляторні бар'єри, які відповідають аналогічним бар'єрам, визначених на роздрібному рівні ринку. НКЕК робить висновок, що аналіз бар'єрів входження на ринок термінації враховує технологічні особливості надання таких послуг.

Аналіз умов входження нових учасників на ринок послуг термінації викликів свідчить про наявність значних структурних та регуляторних бар'єрів, які відповідають визначеним бар'єрам виявлених при оцінці відповідного ринку на роздрібному рівні для постачальників мереж. Враховуючи це, НКЕК робить висновок, що оцінка бар'єрів входження на ринок термінації викликів буде аналогічною враховуючи технологічні ознаки надання таких послуг.

Відповідно НКЕК встановлено, що перший критерій на ринку послуг термінації викликів виконується.

Другий критерій. Історично здатність постачальників мереж діяти антиконкурентно викликало занепокоєння на ринках певних послуг, зокрема надання послуг вихідних викликів. Відсутність будь-яких регуляторних зобов'язань для постачальників таких послуг, призвело до ринкового результату, в якому не було тенденції до ефективної конкуренції. Відповідно це призвело до того, що Регулятор, визначав кожного постачальника мереж із ЗРВ (операторів з ІРП), і як наслідок накладали відповідні зобов'язання з метою надання доступу до мереж для термінації викликів на прозорих і недискримінаційних умовах.

Основні фактори, які впливають на досягнення ефективної конкуренції:

- динаміка ринку;
- конкуренція та вибір для користувачів;
- впровадження сучасних технологій;
- встановлені регуляторної практики;
- запровадження розрахункових такс.

Динаміка ринку. За даними постачальників мереж та послуг протягом 2019-2023 років спостерігається стійка тенденція до збільшення частки вихідного трафіку на інші мережі як з мереж фіксованого, так і з мереж мобільного зв'язку та відповідне зменшення внутрішньомережевого трафіку, що свідчить про тенденцію до ефективної конкуренції. Також, спостерігається поступовий перерозподіл часток між такими постачальниками, що є ознакою розвитку конкурентного середовища.

Звертаючи увагу на зменшення частки обсягу голосового трафіку на мережах фіксованого зв'язку та збільшення такої частки на мережах мобільного зв'язку можна дійти висновку про заміщення послуг голосової електронної комунікації з мереж фіксованого зв'язку на мережі мобільного зв'язку.

Конкуренція та вибір для користувачів. Впровадження послуг перенесення номерів значно впливає на рівень конкуренції між постачальниками мереж та послуг, що дозволяє користувачам з легкістю змінювати такого постачальника, зберігаючи при цьому свій телефонний номер. Зазначене стимулює постачальників мереж та послуг до підвищення якості послуг та пропозицій.

Завдяки таким змінам користувачі мають змогу обирати між різними тарифами, пакетами послуг і умовами обслуговування, що формує більш конкурентне середовище. Постачальники мереж та послуг змушені адаптуватися до нових умов, що спонукають їх до інновацій та поліпшення сервісу. У результаті, зазначене сприяє справедливій конкуренції на ринку, оскільки забезпечує користувачам більший вибір і доступ до послуг. Таким чином, послуги перенесення номерів виступає важливими чинником, який стимулює здорову конкурентну боротьбу серед постачальників мереж та послуг.

Впровадження сучасних технологій. Перехід до IP-мереж і модернізація технологій зменшують кількість точок взаємоз'єднання, спрощуючи процес і забезпечуючи краще наскрізне взаємоз'єднання між постачальниками мереж.

Послуги фіксованого зв'язку в Україні традиційно надавалися через спеціалізовані телефонні мережі на основі комутації каналів, що використовували технологію TDM. Проте останніми роками постачальники мереж поступово переходять на сучасні IP-мережі, які дозволяють використовувати спільну інфраструктуру для передачі даних, широкосмугового доступу та голосових послуг. В Україні активно розгортаються мережі наступного покоління, здатні підтримувати надання керованих голосових послуг через Інтернет-протокол (VoIP) як на оптовому, так і на роздрібному рівнях. У результаті цього процесу традиційні АТС на базі телефонних мереж загального користування (PSTN) поступово замінюються на IP-платформи, зокрема мультимедійні підсистеми (IMS), що сприяє переходу постачальників мереж від TDM-телефонії до IP-телефонії.

Перехід на IP-мережі може призвести до значних змін у схемах взаємоз'єднання між мережами, наприклад, до більш гнучкої маршрутизації викликів, зниження вартості взаємоз'єднання і, відповідно, зменшення бар'єрів для прямих взаємоз'єднань між мережами з метою отримання послуг термінації викликів.

VoIP-мережі зазвичай вимагають меншої кількості точок взаємоз'єднання (POI) для постачальників мереж, що призводить до усунення ієрархій мереж і полегшує взаємоз'єднання таких постачальників. Таким чином, витрати на взаємоз'єднання, ймовірно, будуть значно нижчими, ніж у TDM-мережах.

НКЕК вважає, що в майбутньому усунення мережевих ієрархій, завдяки переходу на IP-технології, сприятиме підвищенню конкуренції на таких ринках. Це створює умови, за яких ринки можуть самостійно досягати ефективної конкуренції без потреби у введенні спеціальних регуляторних зобов'язань щодо взаємоз'єднання між постачальниками мереж. Перехід до більш простих і прозорих моделей взаємодії зменшить бар'єри для нових учасників ринку, полегшуючи взаємоз'єднання і забезпечуючи доступ до інфраструктури на конкурентних умовах.

Встановлені регуляторні практики. Існують обставини, за яких постачальники мереж можуть бути зацікавлені у витісненні конкурентів або нових учасників ринку, наприклад, через відмову або ускладнення доступу до термінації викликів для менш відомих компаній. Проте, на думку НКЕК, ймовірність систематичної виключної поведінки постачальників мереж на ринках термінації викликів є низькою за рахунок вже встановленої найкращої практики щодо взаємоз'єднання та доступу до термінації викликів, яка базується на тривалій історії регулювання, що ефективно забезпечувало прозорий і недискримінаційний

доступ до таких послуг. Завдяки такому підходу, постачальникам мереж надаються рівні можливості для взаємодії, що сприяють розвитку конкуренції на ринку та запобігають будь-яким зловживанням або обмеженням. Тому, будь-які відхилення від такої практики будуть очевидними (оскільки це стане помітним для постачальника послуг, який отримує послугу термінації виклику).

НКЕК вважає, що постачальники мереж на яких поширювались регуляторні зобов'язання (ІРП), будуть продовжувати дотримуватися принципів, що лежать в основі таких зобов'язань. Це означає, що вони продовжать впроваджувати більшість практик, пов'язаних з прозорістю, недискримінаційним доступом та взаємодією, оскільки ці принципи залишаються важливими для підтримки конкурентного середовища та забезпечення якості послуг.

Крім того, статтею 35 Закону про ЕК передбачається повноваження Регулятора щодо накладення зобов'язань з надання доступу на постачальників мереж по аналогії до статті 61(2) Європейського кодексу електронних комунікацій (ЕЕСС), яка надає можливість, запровадити зобов'язання щодо забезпечення мережевої взаємодії для суб'єктів господарювання, що мають доступ до кінцевих користувачів, включаючи, в обґрунтованих випадках, зобов'язання взаємоз'єднання їхніх мереж, якщо це ще не зроблено.

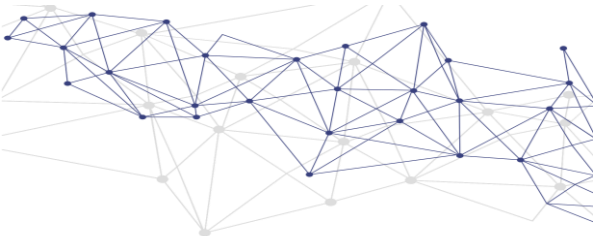
Запровадження розрахункових такс. Здатність постачальників мереж встановлювати надмірні ставки термінації викликів вирішується шляхом встановлення розрахункових такс за послуги термінації національного голосового трафіку, розраховані на підставі результатів розрахунку собівартості відповідних послуг згідно з моделлю ефективного оператора. Застосування таких розрахункових такс встановлюють граничну вартість термінації викликів для всіх постачальників мереж, що надають такі послуги, на рівні витрат ефективного оператора. Розрахункові такси за послуги термінації національного голосового трафіку також автоматично застосовуватимуться до будь-якого нового постачальника мереж. Отже, з погляду ціноутворення, встановлення розрахункових такс за послуги термінації національного голосового трафіку забезпечує конкурентний результат, оскільки накладені обмеження на основі витрат відповідають рівню цін, який спостерігався б на ринку з конкурентними умовами. Це одна з причин, чому в Рекомендації 2020 року Європейська Комісія виключила ринки термінації викликів із сфери попереднього регулювання.

На сьогоднішній день, одним із найбільш поширеним і найдосконалішим інструментом цінового регулювання, що використовується у європейській та світовій практиках, є модель ефективного (ідеального) оператора – LRIC (модель довгострокової додаткової вартості), яка використовується для розрахунку собівартості розрахункових такс за послуги термінації трафіка.

Зважаючи на тенденції розвитку на майбутні роки, рішеннями НКЕК від 07.06.2023 № 225 та № 226 було схвалено розроблену модель LRIC, а саме BU-LRIC, та оприлюднені результати розрахунків, які використовуються при встановленні розрахункових такс за термінацію національного трафіку.

Впровадження НКЕК моделі BU-LRIC є частиною виконання зобов'язань України відповідно до Угоди та необхідною умовою для подальшої інтеграції в Єдиний цифровий ринок ЄС, зокрема, впровадження моделі ефективного оператора передбачено статтею 91 Закону про ЕК, який у свою чергу був розроблений з урахуванням новітнього європейського законодавства – Європейського кодексу електронних комунікацій. Розроблена модель BU-LRIC дозволяє розраховувати обґрунтовану вартість одиниці регульованих оптових послуг за термінацію трафіка голосових дзвінків у мобільних та фіксованих мережах.

Враховуючи, що постановою НКЕК від 18.10.2023 № 391, зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 01.11.2023 за № 1898/40954, затверджено розрахункові такси за

послуги термінації національного трафіку для мобільного та фіксованого голосового зв'язку на 2024-2025 роки, відповідно у постачальників мереж відсутня можливість встановлювати надмірні плати за термінацію трафіку. Крім того, відповідні розрахункові такси автоматично застосовуватимуться до будь-якого нового постачальника мереж, який надаватиме послуги термінації національного трафіку, оскільки запроваджено симетричне регулювання для всіх учасників ринку.

Таким чином, вищезазначена постанова призводить до конкурентного результату та виключає антиконкурентну поведінку постачальників, оскільки обмеження ціни на основі витрат, які вона встановлює, відображають те, що спостерігалось б на конкурентному ринку. Це одна з причин, чому Європейська Комісія більше не визначає ринки термінації трафіку як сприйнятливі до попереднього регулювання (ex-ante) у своїй Рекомендації (2020/L 439/23)¹⁴.

НКЕК вважає, що ризик експлуатаційної або виключної поведінки суттєво знижується, оскільки затвердження розрахункових такс за послуги термінації національного голосового трафіку зменшує мотиви постачальників мереж використовувати свій контроль над доступом до термінації викликів для отримання надмірних доходів шляхом відмови в такому доступі.

Завищені ставки за послуги термінації голосового трафіку збільшують прибутки постачальників мереж, водночас підвищуючи витрати для постачальників послуг, який ініціює виклики. Це створює нерівні умови, коли постачальники мереж, які надають послуги термінації викликів, отримують додаткові вигоди та зміцнюють свої конкурентні позиції. Відмова в доступі до таких послуг може негативно позначитися на конкурентах та користувачах. Монопольні дії та обмеження, що не дозволяють отримувати прибуток без завищення цін, зазвичай не вигідні для самого постачальника. Навпаки, стимулювання взаємодії між мережами може принести користь за рахунок активізації користувачів. Такий підхід відповідає позиції Європейської комісії, викладеній у Пояснювальній записці до Рекомендації 2020 року.

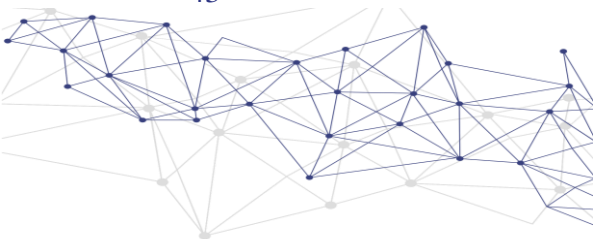
Враховуючи вищенаведене, НКЕК вважає, що другий критерій не виконується на ринках термінації викликів на мережах фіксованого та мобільного зв'язку, оскільки вони демонструють умови, еквівалентні тенденції до ефективної конкуренції.

Для того, щоб попереднє регулювання було виправдане, мають бути виконані всі три критерії, і невиконання одного з них означає, що попереднє регулювання ЗРВ має бути скасоване. Виходячи з того, що відповідні ринки термінації викликів не задовольняють другий критерій, ринкові умови є такими, що попереднє регулювання ЗРВ на відповідних ринках є недоцільне, але для більш вичерпного висновку, НКЕК вирішив застосувати третій критерій тесту до ринку термінації викликів.

Третій критерій. Законодавство про захист конкуренції має на меті запобігання антиконкурентним практикам і забезпечення рівних умов для всіх учасників ринку, цього може бути недостатньо, якщо вимоги для виправлення порушень є значними або якщо необхідно часте та своєчасне втручання.

Зокрема, ринок може стикатися з бар'єрами входження, асиметрією в доступі до інфраструктури, а також проблемами, пов'язаними з домінуючими позиціями окремих постачальників. Ці фактори потребують не лише загального захисту економічної конкуренції, але й специфічних регуляторних заходів, які можуть бути реалізовані лише через цілеспрямоване регулювання у сфері електронних комунікацій.

¹⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32020H2245>

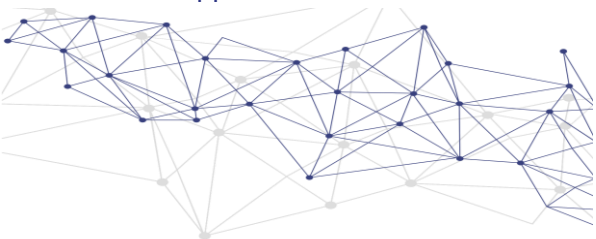
Таким чином, недостатня ефективність виключно законодавства про захист конкуренції у вирішенні специфічних ринкових проблем свідчить про необхідність комплексного підходу, що включає не лише антимонопольні механізми, але й спеціалізовані регуляторні заходи, які враховують особливості галузі та її динаміку.

Відповідно, встановлені регуляторні практики та запровадження розрахункових такс необхідно розглядати як важливе доповнення до законодавства про захист економічної конкуренції, коли лише його застосування не може ефективно вирішити постійні проблеми на певному ринку.

Таким чином, НКЕК дійшов висновку, що третій критерій не виконується.

Висновок. Результати оцінки роздрібного ринку вихідних викликів, які тісно пов'язані з оптовим ринком термінації викликів, свідчать про те, що даний ринок демонструє перспективи для конкурентного розвитку. Відзначено, що тест з трьох критеріїв не виконується в сукупності, що означає відсутність у необхідності запровадження регуляторних зобов'язань на оптовому ринку термінації викликів. Отже, подальший аналіз цього ринку є недоцільним.

Проте, у зв'язку з проведенням аналізу ринку термінації викликів в рамках нового Закону про ЕК вперше, НКЕК вирішила здійснити додаткову перевірку, шляхом застосування тесту трьох критеріїв до оптового ринку термінації викликів. Результати тесту трьох критеріїв підтвердили, що запровадження регуляторних зобов'язань не є виправданим. Таким чином, даний аналіз підтверджує конкурентний стан ринку і вказує на необхідність уникнення надмірного регулювання в умовах його розвитку. НКЕК робить висновок, що такий ринок не підпадає під запровадження регуляторних зобов'язань.

5. ВИЗНАЧЕННЯ ПОСТАЧАЛЬНИКІВ, ЯКІ ІНДИВІДУАЛЬНО АБО СПІЛЬНО МАЮТЬ ЗРВ

Враховуючи результати аналізу ринків, яким визначено що ринок послуг термінації викликів не підпадає під запровадження регуляторних зобов'язань, відповідно НКЕК не визначає постачальників із ЗРВ.

6. ОЦІНКА СТАНУ РИНКУ ПЕВНИХ ПОСЛУГ ТА НАСЛІДКІВ В МАЙБУТНЬОМУ, ЯКЩО ТАКИЙ РИНОК НЕ ПІДПАДАЄ ПІД ЗАПРОВАДЖЕННЯ РЕГУЛЯТОРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Відповідно до положень Закону про ЕК, аналіз ринків послуг термінації викликів здійснюється на основі тесту трьох критеріїв, що використовується для оцінки необхідності запровадження регуляторних зобов'язань, метою якого є визначення, чи є ринок таким, що вимагає регулювання з боку НКЕК.

НКЕК провела аналіз ринків послуг термінації викликів та дійшла висновку, що на цих ринках не виконується тест трьох критеріїв та визначила, що ринок послуг термінації викликів, визначено як такий, що не підпадає під запровадження регуляторних зобов'язань. Відповідно, НКЕК проводить оцінку стану ринку термінації викликів та наслідків в майбутньому.

Такий висновок ймовірно матиме значний вплив на подальший розвиток цих ринків, оскільки відсутність додаткових механізмів захисту сприятиме більшій свободі дій для постачальників мереж та стимулюватиме інновації у сфері надання послуг.

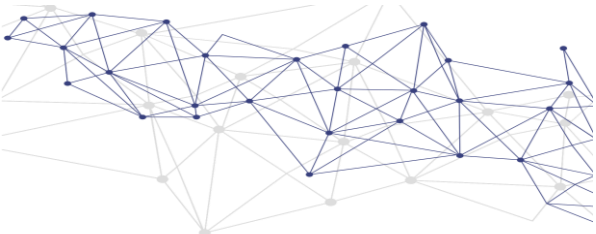
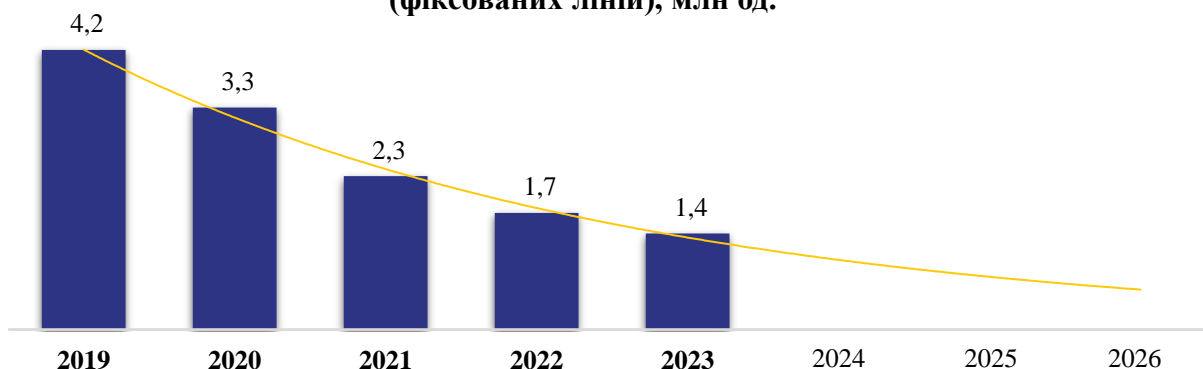
На мережах фіксованого зв'язку

Послуги термінації викликів на мережах фіксованого зв'язку втрачають свою історичну домінуючу роль внаслідок зростання попиту на послуги мобільного зв'язку та перехід до IP-технологій.

Так, при оцінці стану ринку послуг термінації викликів на мережах фіксованого зв'язку та можливих наслідків в майбутньому, можна зазначити основні ключові тенденції:

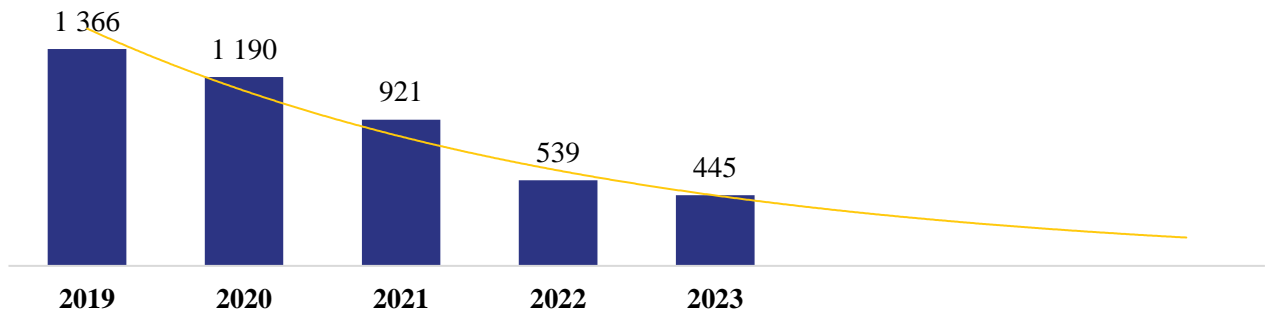
- поступове зменшення кількості абонентів (користувачів послуг, ліній) послуги голосової електронної комунікації на мережах фіксованого зв'язку;

Рис. 17. Динаміка кількості абонентів фіксованого зв'язку (фіксованих ліній), млн од.

- зниження обсягів термінації трафіку на мережі фіксованого зв'язку;

Рис. 18. Динаміка обсягу термінації національного трафіку на електронних комунікаційних мережах фіксованого зв'язку, млн хв.

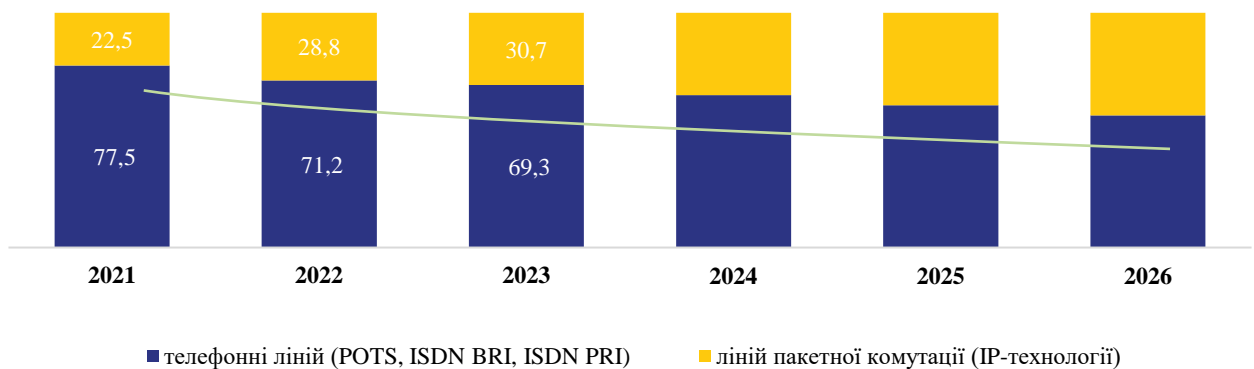

Враховуючи поточну динаміку та прогнозні дані, очікується зменшення обсягів термінації національного трафіку на мережах фіксованого зв'язку, що зумовлено значним скороченням кількості абонентів (ліній). Основні фактори, що сприяють такому зменшенню, включають перехід користувачів на послуги мобільного зв'язку та інших альтернативних засобів комунікації на базі IP-технологій (VoIP).

Таким чином, зменшення обсягів голосового трафіку на мережах фіксованого зв'язку може призвести до подальшої трансформації цього ринку електронних комунікацій в Україні.

- поступове заміщення традиційних технологій PSTN на технології пакетної комутації.

Рис. 19. Динаміка часток ліній за технологіями на мережах фіксованого зв'язку, %

Ринок послуг термінації викликів на мережах фіксованого зв'язку перебуває у стані значних змін, зумовлених впливом новітніх технологій, зміною поведінки користувачів та посиленням конкуренції з боку постачальників послуг мобільного зв'язку, а також альтернативних сервісів. Зазначені фактори вимагають від постачальників мереж фіксованого зв'язку швидкої адаптації. Процес трансформації вже розпочато, адже спостерігається поступове заміщення традиційних технологій PSTN на технології пакетної комутації, але його динаміка вказує на те, що він триватиме ще певний час. В той же час, зменшення кількості користувачів послуг фіксованого зв'язку, скорочення обсягу голосового трафіку та, як

наслідок, обсягів термінації національного трафіку є ключовими ознаками того, що ринок знаходиться на етапі стагнації.

Хоча ринок термінації викликів на мережах фіксованого зв'язку переживає складний період, потенціал для розвитку залишається. Одним із основних векторів майбутнього зростання є інновації. Впровадження нових технологій, такі як пакетна комутація (IP-телефонія), вдосконалення швидкості передачі даних, може покращити якість зв'язку та розширити можливості для користувачів, стимулюючи повернення інтересу до послуг фіксованого зв'язку. Підвищення якості обслуговування, оптимізація тарифів та впровадження додаткових послуг допоможуть утримати існуючих користувачів і залучити нових, та як наслідок можуть стати важливими факторами для відновлення зростання ринку.

Крім того, додатковим фактором у створенні конкурентних умов у майбутньому стане запровадження послуг перенесення номеру на мережах фіксованого зв'язку, що передбачено Законом про ЕК.

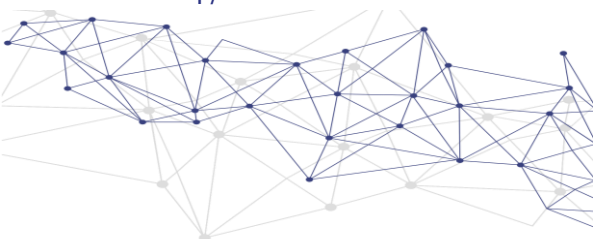
На мережах мобільного зв'язку

При оцінці стану ринку послуг термінації викликів на мережах мобільного зв'язку та можливих наслідків в майбутньому можна зазначити наступні тенденції:

- перерозподіл структури загального обсягу трафіку, який відбувається на фоні зменшення загального обсягу голосового трафіку, зокрема стабільна тенденція до збільшення часток вхідного/вихідного трафіку та зменшення частки внутрішньомережевого трафіку, спричинене зниженням бар'єрів між мережами для отримання відповідних послуг.
- зростання обсягів вхідного та вихідного трафіку (рис. 15), що стимулює постачальників мереж пропонувати більш вигідні тарифи та послуги, з метою залучення нових користувачів та «утримання» існуючих і як наслідок такі користувачі отримують більше можливостей і кращі умови за конкурентними цінами.
- поступове заміщення голосових послуг фіксованого зв'язку на голосові послуги мобільного зв'язку, яка підтверджується середньорічним сталим збільшенням частки загального обсягу термінації трафіку на мережах мобільного зв'язку (рис. 1).
- послуга MNP продовжить створювати конкурентні умови між постачальниками мереж, забезпечуючи користувачів можливістю вільно обирати постачальників послуг.

Такі зміни позитивно впливають на конкурентоспроможність ринку, водночас, спонукаючи постачальників мереж вдосконалювати свої послуги, модернізувати свої мережі та впроваджувати нові технології для задоволення потреб користувачів, шляхом розширення покриття 4G та впровадження 5G технологій.

Впровадження технології 5G значно покращить якість голосових послуг, забезпечуючи користувачам доступ до високошвидкісного інтернету та впровадження таких технологій, як VoLTE та VoNR (Voice over LTE/Voice over New Radio), дозволить надавати високоякісні голосові комунікації як на мережах 4G, так і 5G, використовуючи новий радіоінтерфейс (NR) 5G для чіткішого та стабільнішого голосового зв'язку.

Загальний висновок

Аналіз ринків термінації викликів проведено відповідно до вимог Закону про ЕК та затвердженого НКЕК Порядку, що враховує сучасні європейські стандарти та методології, при здійсненні зокрема:

- визначення (верифікації) товарних та географічних меж ринків.
- оцінки стану відповідних роздрібних ринків послуг, пов'язаних з оптовими ринками послуг;
- оцінки роздрібно-оптового ринку за тестом трьох критеріїв;
- додаткової оцінки оптового ринку за тестом трьох критеріїв;
- оцінки стану ринку певних послуг та наслідків в майбутньому, якщо такий ринок не підпадає під запровадження регуляторних зобов'язань.

Слід зазначити, що підготовка, збір необхідних даних та процедура аналізу ринків термінації викликів здійснювалися в умовах воєнного стану, введеного Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022, затвердженим Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 2102-ІХ з урахуванням Законів України від 03.03.2022 № 2115-ІХ «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» та від 03.03.2022 № 2118-ІХ «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану».

Зважаючи на обмеженість у доступі до повної інформації, що виникла в умовах воєнного стану, оцінка стану ринків термінації викликів могла мати певний рівень похибки. Однак, за результатами проведеного тесту трьох критеріїв як для роздрібно-оптового ринку вихідних викликів так і для оптового ринку термінації викликів, підтверджено, що тест трьох критеріїв не виконується у сукупності, що свідчить про відсутність необхідності запровадження регуляторних зобов'язань на оптовому ринку термінації викликів.

За результатами аналізу ринків термінації викликів встановлено, що ринкові умови демонструють достатній рівень конкуренції, який дозволяє не впроваджувати додаткове регулювання, а відповідний ринок має можливість функціонувати ефективно у межах загальних принципів конкурентного середовища.

Враховуючи все вищенаведене, а також впровадження моделі BU-LRIC при встановленні розрахункових такс за термінацію національного трафіку, встановлення організаційних, технічних та економічних умов взаємоз'єднання електронних комунікаційних мереж постачальників електронних комунікаційних мереж та/або послуг, НКЕК дійшов висновку, що в поточному регуляторному середовищі створено рівні, прозорі та чіткі умови для всіх постачальників мереж термінації викликів на мережах фіксованого та мобільного зв'язку.

Таким чином, НКЕК дійшов висновку, що поточний стан ринків послуг термінації викликів свідчить про їхню готовність функціонувати у конкурентному середовищі без необхідності впровадження регуляторних зобов'язань, що сприятиме, в свою чергу, подальшому розвитку ринку електронних комунікацій в Україні.

7. РЕЗУЛЬТАТИ КОНСУЛЬТАЦІЙ З УЧАСНИКАМИ РИНКУ, ІНШИМИ ЗАЦІКАВЛЕНИМИ СТОРОНАМИ

Проект Звіту підготовлено на виконання рішення НКЕК від 08.05.2024 № 248 «Про проведення аналізу ринків послуг термінації виклику (послуги голосової електронної комунікації) в електронних комунікаційних мережах загального користування у фіксованому місці та на електронні комунікаційні мережі мобільного зв'язку» та оприлюднено на офіційному вебсайті НКЕК 13.11.2024 відповідно до рішення НКЕК від 13.11.2024 № 644 з метою отримання зауважень та пропозицій до проекту Звіту від фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань та інших заінтересованих осіб строком до 20.11.2024.

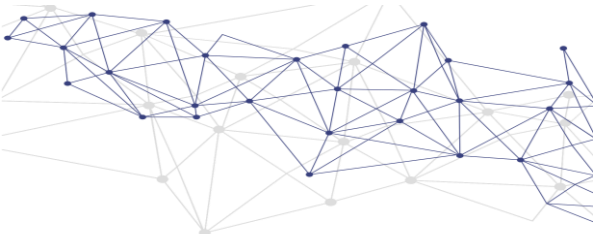
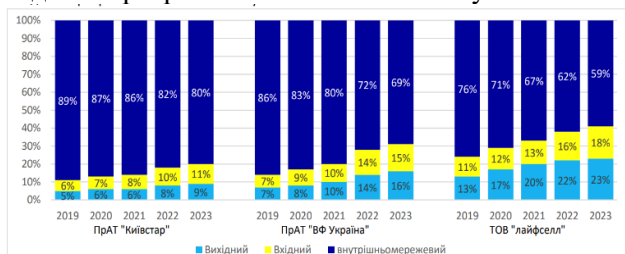
Протягом зазначеного строку до проекту Звіту надійшли зауваження та пропозиції від **ПрАТ «Фарлен-Інвест»** (лист від 19.11.2024 № 1633/04-11), **ПрАТ «Київстар»** (лист від 20.11.2024 № 32064/02) та **ТОВ «лайфселл»** (лист від 20.11.2024 № 5400д) – на які НКЕК надано ґрунтовні роз'яснення, зокрема висловлено позицію НКЕК щодо їх врахування або вмотивованого відхилення у проекті Звіту.

ПрАТ «Фарлен-Інвест» були надані пропозиції щодо уточнення по тексту в частині тарифних планів ПрАТ «Фарлен-Інвест», які враховані та в проект Звіту внесені відповідні корективи.

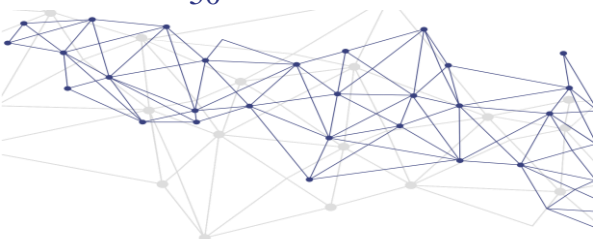
ПрАТ «Київстар» висловив свою позицію стосовно підтримки висновків НКЕК у проекті Звіту про достатній рівень конкуренції на ринках послуг термінації викликів, що дозволяє не впроваджувати додаткове регулювання та те, що відповідні ринки мають можливість функціонувати ефективно у межах загальних принципів конкурентного середовища. Також, зазначив, що деталізація аналізу ринків у проекті Звіту свідчить про об'єктивність, повноту та вичерпність проведеного дослідження.

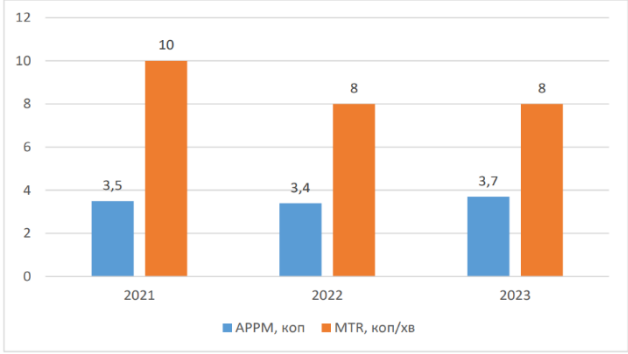
ТОВ «лайфселл» були надані наступні зауваження та пропозиції, результати розгляду яких наведено у вигляді таблиці:

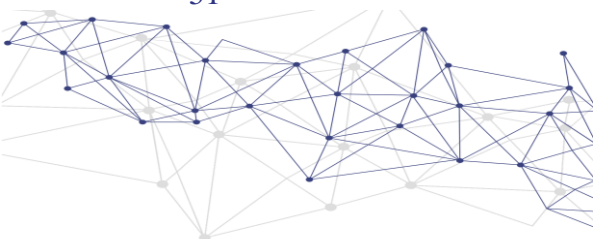
№	Пропозиції ТОВ «лайфселл»	Позиція НКЕК
1.	У Звіті зазначено, що Товариство, серед переліченого, зокрема надає послуги доступу до мережі Інтернет (в тому числі і на мережах фіксованого зв'язку). Звертаємо увагу НКЕК, що Товариство не є постачальником таких послуг на мережах фіксованого зв'язку, та просимо відкоригувати зазначену інформацію.	НКЕК, за результатами розгляду зазначеної пропозиції, вирішила врахувати пропозицію ТОВ «лайфселл» та виправити технічну помилку в описі ТОВ «лайфселл».
2.	Вважаємо важливим при оцінці роздрібною ринку на відповідність другому критерію, додати динаміку розподілу часток обсягів голосового трафіку на мережах мобільного зв'язку за їх видами в розрізі постачальників послуг:	НКЕК детально опрацьовано пропозицію ТОВ «лайфселл» та дійшла висновку, що наведені дані про зменшення частки внутрішньомережевого трафіку та зростання вихідного трафіку свідчать про поступову адаптацію постачальників мереж мобільного зв'язку до зміни ринкових умов, що підтверджує позитивна зміна динаміки яка відображена на рис. 12 та рис. 16 проекту Звіту. Відповідно збільшення міжмережевого трафіку за рахунок зменшення внутрішньомережевого трафіку є

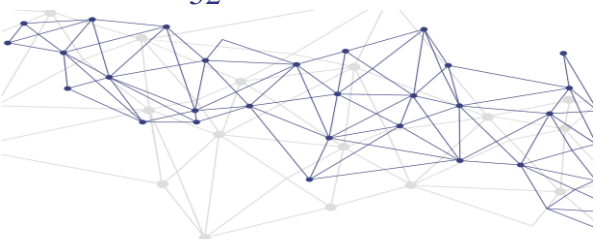
<p>Зазначений розподіл відображає, що зміна часток трафіку була суттєвішою для 2-го та 3-го операторів: обсяг внутрішньомережевого трафіку за 5 років скоротився на 17 процентних пунктів, частки вихідного трафіку зросли на 9 та 10 процентних пунктів відповідно. В той же час, частка внутрішньомережевого трафіку найбільшого оператора, зменшилася лише на 9 процентних пунктів, а вихідний трафік на інші мережі зріс лише на 4 процентних пункти. Отже, оператор з найбільшою долею ринку демонструє значно повільніші зміни і збереження тенденції концентрації трафіку всередині мережі.</p> <p>Незважаючи на зростання з 14% в 2019 році до 26% в 2023 році частка загальноринкового міжмережевого трафіку в Україні є все ще суттєво нижчою порівняно до країн ЄС, де відповідний рівень складає 40-56%. Це свідчить про збереження концентрації трафіку всередині мереж операторів та може бути наслідком обмеження свободи спілкування абонентів.</p>	<p>прогресивним результатом та тенденцією, що свідчить про перехід до більш конкурентного ринку.</p> <p>В той же час, ТОВ «лайфселл» зазначає, що «оператор з найбільшою долею ринку демонструє значно повільніші зміни і збереження тенденції концентрації трафіку всередині мережі», при цьому ТОВ «лайфселл» не враховує, що попит на послуги термінації викликів на оптовому ринку безпосередньо залежить від попиту на роздрібному ринку та від кількості абонентів постачальника послуг. Тому, висновок ТОВ «лайфселл» щодо збереження тенденції концентрації внутрішньомережевого трафіку для ПрАТ «Київстар» не відповідає дійсності і тому, є некоректною.</p> <p>З огляду на умови конкуренції позитивна динаміка частки обсягів вихідного трафіку з мереж мобільного зв'язку серед постачальників послуг, свідчить про зростання попиту та активності користувачів, а також про підвищення рівня доступності послуг, що забезпечується конкурентним середовищем на ринку.</p> <p>Враховуючи зазначене НКЕК робить висновок, що пропозиція ТОВ «лайфселл» щодо відображення динаміки розподілу часток обсягів голосового трафіку на мережах мобільного зв'язку за їх видами в розрізі постачальників послуг є недоцільним, оскільки дублює інформацію щодо тенденції наведених на рис. 12 та рис. 16 проекту Звіту, яка сформована на основі об'єктивних даних зібраних Регулятором згідно законодавства, та не матиме впливу на результати аналізу.</p> <p>ТОВ «лайфселл» зазначає, що «частка загально ринкового міжмережевого трафіку в Україні є все ще суттєво нижчою порівняно до країн ЄС, де відповідний рівень складає 40-56%. Це свідчить про збереження концентрації трафіку всередині мереж операторів та може бути наслідком обмеження свободи спілкування абонентів». Варто зазначити, що висновок наведений ТОВ «лайфселл» не враховує створені ринкові умови, а саме встановлені, у 2023 році, Регулятором нові</p>
---	---

		<p>розрахункові такси на послуги термінації національного трафіку для мобільного та фіксованого голосового зв'язку згідно моделі ефективного оператора LRIC та впроваджену послугу ППН, що нівелює можливість постачальників мереж та послуг «утримувати» абонентів в межах своєї мережі.</p>
<p>3.</p>	<p>Також звертаємо увагу Регулятора та просимо додати до Звіту аналіз середньоринкової роздрібної вартості хвилини на будь-які мережі* у порівнянні зі встановленими таксами термінації на відповідний період:</p> <p>* Наведений розрахунок отриманий на основі інформації щодо показників Звітності Сфера телекомунікацій (квартальна, піврічна, річна) за формою № 1-Т, затвердженої Рішенням НКРЗІ від 23 лютого 2021 року № 69, шляхом ділення доходів від голосових послуг споживачам (без врахування доходів від міжнародних послуг) на загальний обсяг трафіку (без врахування міжнародного та транзитного трафіку).</p> <p>Графік демонструє суттєву різницю між середньоринковою роздрібною вартістю хвилини (ARPM) і таксою термінації (MTR) у 2021–2023 роках. У 2021 році середня роздрібна вартість хвилини становила 3,5 коп/хв, тоді як такса термінації була майже втричі вищою — 10 коп/хв. У 2022 та 2023 роках роздрібна вартість залишалася на рівні 3,4–3,7 коп/хв, тоді як MTR знизився до 8 коп/хв, але все одно залишився більш ніж удвічі вищим.</p> <p>Відмінність у більш ніж 2 рази між ARPM і MTR свідчить про значну розбалансованість ринку і вказує на завищений розмір такс термінації.</p> <p>На підтвердження завищеного розміру такси термінації виступають і попередні результати дослідження, проведеного Axon Partners Group на замовлення Єврокомісії з метою встановлення загальноєвропейських такс термінації, згідно з якими, собівартість термінації ефективного</p>	<p>НКЕК розглянувши зазначену пропозицію дійшла висновку, що розрахунок ТОВ «лайфселл» є помилково розрахований та не може порівнюватись із розрахунковою ставкою термінації національного трафіку для мобільного та фіксованого голосового зв'язку. Оскільки приведений розрахунок ARPM шляхом ділення доходів від голосових послуг споживачам (без врахування доходів від міжнародних послуг) на загальний обсяг трафіку (без врахування міжнародного та транзитного трафіку).</p> <p>Варто зазначити, що ARPM (Average Per-Port Margin) розраховується шляхом: $ARPM = \text{Загальний прибуток} / \text{Обсяг послуги}$. Враховуючи наведене формою № 1-Т, затвердженої Рішенням НКРЗІ від 23 лютого 2021 року № 69 не передбачено надання показників в розрізі прибутків.</p> <p>Крім того, розрахунок ТОВ «лайфселл» щодо показника ARPM включає обсяги вхідного, вихідного та внутрішньомережевого трафіку, відповідно не може порівнюватись із ставкою термінації, яка застосовується виключно для термінації трафіка (вихідного).</p> <p>Тому, представлення графіку в проекті Звіту та акцент на розмір розрахункових такс термінації не є дослідженням в рамках цього аналізу ринку та не може бути включений до нього. Крім того, наголошуємо, що розмір розрахункової такси за послуги термінації національного трафіку для мобільного та фіксованого голосового зв'язку є лише окремим аспектом, який ілюструє вплив ставок термінації на ринкові умови.</p> <p>Також, ТОВ «лайфселл» зазначено про «значну розбалансованість ринку і вказує на завищений розмір такс термінації».</p>

	<p>оператора в Україні склала приблизно 0,04 євроценти за хвилину - 1,6 коп/хв за 2022 рік та 1,7 коп/хв за 2023 рік (відповідно до курсу НБУ на кінець зазначених періодів).</p> <p>Висока ставка термінації призводить до негативного впливу на менших операторів у порівнянні з більшими. Так, дисбаланс між доходами та витратами на вихідний міжмережевий трафік за 3 роки (2021-2023 роки) перевищив 450 мільйонів гривень для Товариства.</p> <p>Завищений розмір такс термінації призводить до викривлення конкуренції, надмірних витрат операторів з меншими частками ринку, а також до обмеження можливостей щодо надання послуг міжмережевого спілкування для абонентів.</p>	<p>Зважаючи на хибний розрахунок АРРМ який неспівставний з розміром встановленої розрахункової такси на послуги термінації національного трафіку для мобільного та фіксованого голосового зв'язку, висновок ТОВ «лайфселл» щодо розбалансованості ринку і завищеного розміру розрахункової такси на послуги термінації національного трафіку для мобільного та фіксованого голосового зв'язку є неприйнятним.</p> <p>Варто зазначити, що розміри розрахункових такс на послуги термінації національного трафіку для мобільного та фіксованого голосового зв'язку встановлені відповідно до Порядку встановлення розмірів розрахункових такс за послуги термінації національного трафіку для мобільного та фіксованого голосового зв'язку, затвердженого постановою НКЕК від 23.08.2023 № 322, зареєстрованою Міністерством юстиції України 08.09.2023 за №1592/40648, який розроблено на основі моделі ефективного оператора LRIC</p>
4.	<p>Враховуючи вищенаведене, Товариство вважає, що існуюча структура роздрібно та оптового ринків не сприяє досягненню ефективної конкуренції протягом певного періоду, що підтверджує виконання другого критерію з тесту трьох критеріїв і потребує додаткового вивчення з боку Комісії та відображення в Звіті.</p> <p>Також зазначаємо, що більш детального вивчення та відображення у Звіті потребує аналіз роздрібно ринку на відповідність третьому критерію з тесту трьох критеріїв. Додатково Товариство звертає увагу на нелогічність висновку НКЕК щодо невиконання третього критерію відносно оптового ринку, враховуючи, що в описовій частині такого аналізу, зазначається про недостатню ефективність виключно законодавства про захист конкуренції у вирішенні специфічних ринкових проблем.</p>	<p>НКЕК детально опрацьовано зазначений висновок ТОВ «лайфселл» та дійшла висновку, що такий висновок не може бути врахований, оскільки другий критерій ґрунтується на оцінці існуючої структури ринку на роздрібному рівні та аналізі оптового ринку окремо.</p> <p>Відповідно в проекті Звіту відображено результати оцінки існуючої структури ринку на роздрібному рівні, з огляду на динаміку зміни обсягів вихідного трафіку на мережах фіксованого та мобільного зв'язку, кількості ліній фіксованого зв'язку та кількості активних ідентифікаційних карток мережі мобільного зв'язку.</p> <p>Аналіз існуючої структури ринку на оптовому рівні проведено із врахуванням наступних аспектів:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ конкуренція та вибір для користувачів; ▪ впровадження сучасних технологій; ▪ встановлені регуляторної практики; ▪ запровадження розрахункових такс. <p>Як наслідок, результати такого аналізу дозволяють зробити висновок, що існуюча структура ринку термінації викликів на</p>

		<p>мережах фіксованого та мобільного зв'язку сприяють досягненню ефективної конкуренції протягом аналізованого періоду.</p> <p>Відповідно висновки ТОВ «лайфселл» щодо перегляду результатів проведення тесту трьох критеріїв є безпідставними, оскільки порядок застосування його здійснюється згідно до Порядку, яким встановлено організаційно-правові засади процедури аналізу оптового та/або роздрібного ринку певних електронних комунікаційних послуг.</p>
--	--	--

Отже, проект Звіту враховує пропозиції та зауваження, що були надані учасниками ринку, іншими зацікавленими сторонами.

Необхідно зауважити, що консультації з учасниками ринку, іншими зацікавленими сторонами проведено відповідно до вимог статті 22, частини сьомої статті 82 Закону про ЕК з врахуванням Закону України від 29.10.2024 № 4024-IX «Про затвердження Указу Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні», яким затверджено Указ Президента України від 28.10.2024 № 740/2024. Зокрема, в Україні продовжено строк дії воєнного стану до 08.02.2025, відповідно під час дії воєнного стану період консультацій з учасниками ринку, іншими зацікавленими сторонами, щодо підготовки проектів рішень чи інших документів, не може становити менше п'яти днів з дати оприлюднення відповідного проекту, що підлягає процедурі консультації, згідно частини сьомої статті 22 Закону про ЕК.

Також, інформація щодо результатів проведення консультації з учасниками ринку, іншими зацікавленими сторонами щодо проекту Звіту узагальнена та опублікована на офіційному вебсайті НКЕК згідно частини п'ятої статті 22 Закону про ЕК.

